

Dayanışma

MART 1987

SAYI: 56 2.5 DM

Orman kanunuyla mecburi iskan

Göç ettirilecek köyler listesi uygulamanın esas olarak Kürtlerin mecburi iskânını hedeflediğini gösteriyor.

Kürt köylülerin tehcir yoluyla kitleler halinde cezalandırılması insanlık adına bir yüzkarasıdır.

Türk burjuvazisinin Kürt halkına karşı uyguladığı geleneksel zulüm ve asimilasyon politikası dönem dönem belli yörelerdeki Kürtleri topluca göç ettirmeyi de içeregelmiştir. Özellikle 1925'deki ayaklanmadan sonra çıkartılan bir kanunla isyan bölgelerindeki onbinlerce köylü Orta ve Batı Anadolu'ya, Türk milliyetçiliğinin güçlü olduğu yörelere göçertilmiştir. (Mecburi İskân adı verilen bu insanlık dışı uygulamalar için ayrıntılı bilgiler İsmail Beşikçi'nin Kürtlerin Mecburi İskânı adlı kitabında verilmektedir. Keza KİTLE'nin adı geçen kitap dahil değişik kaynaklardan yararlanılarak hazırladığı "Kürdistan'da Politik Süreçler" başlıklı yazı dizisinde de Mecburi İskân konusu ayrı bir yazı başlığı altında işlenmişti. Sayı: 261, Temmuz 1983)

(Devamı 7. sayfada)

NETAŞ işçileri kazandı

Yabancı sendikacılar NETAŞ grevini ziyaret ettiler.

NETAŞ grevi işçilerin taleplerinin büyük ölçüde karşılanması ile sonuçlandı. Grevçi işçiler ülke içi ve dışında büyük bir destek buldular.

NETAŞ grevi 19 Şubat günü tarafların toplu sözleşme imzalamasıyla sonuçlandı. Otomobil-İş Sendikası Genel Başkanı İlhan Dalkılıç sözleşmeden sonra "grev yapılamaz denen koşullarda, bu grev % 70 işçilerin taleplerini karşılayacak bir biçimde sonuçlanmıştır. Tüm arkadaşlarımızı yürekten kutlarım" dedi.

NETAŞ grevi işvereninin, toplu sözleşme görüşmelerinde,

(Devamı 7. sayfada)

İş cinayetleri sürüyor

Ocak ayında taşkömürü işletmelerindeki iş kazalarında 9 işçi öldü, 576 işçi yaralandı. Kozlu'da göçük altında kalan 8 maden işçisi öldü.

Şubat ayı başında, Zonguldak'ın Kozlu kömür üretim bölgesinde, İncirharmanı maden ocağında meydana gelen göçük sonucu 8 maden işçisi toprak altında kaldı, teknik açıdan yetersiz olan kurtarma çalışmaları sonucunda işçilerin ancak cesetleri çıkarılabildi.

Yaklaşık 40 bin işçinin çalışmakta olduğu Zonguldak madenlerinde bu, meydana gelen ilk kaza değil, ne yazık ki son olacağı da benzemiyor. 1941 yılından bu yana, bu kömür madenlerinde meydana gelen toprak kayması ve grizu patlamaları sonucunda 3125 maden işçisi yaşamlarını kaybetmiş bu-

(Devamı 7. sayfada)

Kozlu'da cenaze törenine binlerce işçi katıldı.

Aziz Nesin Evren'i mahkemeye verdi

Kendisine "vatan haini" diyen Kenan Evren'i mahkemeye veren Aziz Nesin'in başvurusu reddedildi.

"Dilekçe Davası'nın" açılmasına da vesile olan bir konuşmasından dolayı yazar Aziz Nesin, K.Evren'i mahkemeye verdi. Evren'in 28 Mayıs 1984'te Manisa'da yaptığı konuşmada kendisine "vatan haini" diyerek ağır şekilde hakaret ettiğini belirten Aziz Nesin konuyla ilgili olarak yaptığı basın toplantısında şunları söyledi:

"Bir yurttaşın devlet başkanına dava açması Türkiye'de ilk kez görülüyor. Ama, bir devlet başkanının yurttaşına vatan haini demesi de dünyada ilk kez görülen bir olaydır..."

Cumhurbaşkanı K.Evren de benim gibi bir yurttaş ve yazarın üstün bir ayrıcalık tanımadığı makamının kendisine yurttaşlara hakaret etme hakkını tanımadığını, Türk ulusu önünde kanıtlamak istiyorum. Yurttaşın Cum-

(Devamı 7. sayfada)

İşkenceye DYP desteği

İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Av.Nevzat Helvacı 12 Eylül'den sonra Türkiye'de 149 kişinin işkenceden öldüğünü açıkladı. 1300 polisin sırf işkence için emniyet örgütünde istihdam edildiğini de açıklayan Helvacı işkenceden ölüm olaylarını isim, yer ve tarih belirterek belgelendirdi.

Helvacı'nın açıklamalarına ilk tepkiyi gösterenlerden biri de Doğru Yol Partisi'nin genel başkan yardımcısı ve 12 Mart'ın sıkıyönetim savcısı Baki Tuğ oldu. Baki Tuğ, "Polis eşkiyayı, soyguncuyu başka nasıl konuşuracak?" (Cumhuriyet, 15 Şu-

(Devamı 7. sayfada)

F.Almanya'da "siyasilere siyaset yasağı"

"Milli Görüş" adlı dini irtica hareketinin F.Almanya'daki önderlerinden "Kaplan Hoca'ya" Türk Hükümeti'nin başvurusu üzerine "siyaset yasağı" konuldu. Kararı veren Nazır Bayar Vestfalya eyaleti İçişleri Bakanlığı, gerekçe olarak siyasi mülteciler hakkındaki yasayı gösterdi.

"Siyaset yasağı" konduğuna göre Kaplan Hoca'nın "siyasi kişiliği" kabul ediliyor demektir. O halde yasak, bir "siyasiye konulmuş siyaset yasağı"ndan başka bir şey değildir. Nitekim Kaplan Hoca'nın bu yasağı "insan haklarına"—kendisi bu hakları tanımayan bir felsefeye sahip olsa bile— haklı olarak aykırı bulduğu açıklanmış, Av-

(Devamı 7. sayfada)

Demokrasinin "Vakfi" kuruldu

ANAP'lı bazı bakanlar, milletvekilleri, belediye başkanları, sömürden ve 12 Eylül'ün sağladığı imkanlardan en büyük payı alan işadamları birlikte bir "Demokrasi Vakfı" kurdular ve amaçlarının "demokrasiyi ortak bir toplumsal değer olarak savunmak" olduğunu açıkladılar.

Tek tek her biri ele alındığında, değil demokrat olmak, azılı birer demokrasi düşmanı olan bu insanların "Demokrasi Vakfı" kurmalarının bir anlamı olmalıdır. Kimi bakan (Mesut Yılmaz), kimi en büyüklerinden işadamı (Şarik Tara-Enka), kimi "12 Eylül işçi grevlerine karşı yapılmıştır" diyen profesör (Mükerrem Hiç), kimi de yabancı sigara tekellerinin mümessili (Altınur Kılıç) olan zevatin demokrasiyi savunmak üzere "vakıf" kurmasının bir önemi olmalıdır.

Vakfın savunacağı "demokrasi" acaba nedir diye düşünmeye hacet yoktur; bu demokrasi mevcuttur, kuruludur, işlemektedir; Türkiye'nin bugünkü siyasal düzenidir. Bu düzenin "demokrasiye geçiş" olarak dahi tanımlanmış olması bir demokrasi arayışına veya beklentisine vesile olmaktadır; halbuki mevcut olanın bizzat kendisinin demokrasi olarak benimsetilmesi, kavratılması gereklidir ki demokrasi arayışı son bulsun, huzur ve güven kalıcı olarak tesis edilebilsin! Sendikaların giderek artan oranda grev eğilimi göstermeleri, gençliğin demokratik istemler peşinde hareketlenmesi, siyasi muhalefet güçlerinin demokrasi için mücadelesi "iyiye alamet" değildir; "gidişatın" önlenmesinde zaruret vardır!

"Vakfi" kurulmazsa kendisinin kurulması tehlikesi giderek büyüdüğü için demokrasiye karşı değişik menfaat gruplarının devlet bünyesinde ifadesini bulan ilişkilerini "sivil" bir kurumlaşmayla pekiştirmek, başka bir ifadeyle, ANAP'la teessüs etmiş ve onun hükümet olmasıyla mesafe katetmiş bulunan bu menfaat ilişkilerini, kalıcı bir odak etrafında toplayıp "loca"laştırmak Amerikancı Türk sermayesinin bilinen örgütlenme üslubudur. Aydınlar Ocağı, Masonlar Cemiyeti, Kemalist Atılım Derneği, Lions Kulüpleri, hatta futbol kulüpleri vb. gibi oluşumlar, siyasi hayatta etkin olabilmelerine ve bu etkinliği "uyumlu" biçimde ekonomik çıkarlara aktarmanın pek bilinen örnekleridir.

"Vakfının" kuruluşunu önemsiz kılmak için, demokrasiyi kurmak tek çaredir.

Dayanışma

"Nükleer savaşın ertesi günü yoktur"

Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği kuruldu.

Kamuoyunu nükleer savaş tehlikesi konusunda aydınlatmak üzere, Türkiye'de aralarında doktor, diş doktoru, veteriner doktor, eczacı ve diğer sağlık mensuplarının bulunduğu elli kurucu üyenin girişimiyle "Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği" kuruldu. Dernek geçici yönetim kurulu başkanlığına Prof. Dr.Leziz Onaran getirildi. Prof. Dr.Onaran 31 Ocak günü yaptığı basın toplantısında bir nükleer savaşın ertesi günü olmadığını belirtti.

(Devamı 7. sayfada)

İspanya'da öğrencilerin başarılı direnişi

İspanya'da yaklaşık 2 ay süreyle eğitim sistemini protesto eylemlerini sürdüren orta ve yüksek öğrenim öğrencileri taleplerinin büyük bölümünü kabul ettirdiler. Okul harçları öğrencilerin isteği doğrultusunda dondurulurken, okul bütçelerinin ve bursların artırılması için çalışmalar yapılacağı açıklandı.

Avrupa'da grevler, boykotlar

(4. sayfamızda)

Anayasa kadar bir başbakan

Sözleyle yabancılarla, ama özüyle Suudi ailesine Boğaziçi'ni satma kanunu olan bir kanun Anayasa Mahkemesi tarafından ikinci kez geri çevrildi. Özal'ı kızdıran bu iptal kararı, mahkeme üyesi Yekta Güngör Özden tarafından savunuldu. Tartışmaya Barolar ve siyasi partiler de katıldılar.

Tabii işin özü güme gitti. (Devamı 7. sayfada)

Ak'la Kara ve Bir Ödül

Avrupa Konseyi'nin insan haklarını savunmayı teşvik amacıyla verdiği İnsan Hakları Ödülü bu yıl, idam cezasının kaldırılması için yürüttüğü çalışmalarından dolayı Avusturya eski Adalet Bakanı Christian Broda'ya verildi. Peki ya bu ödülü kim verdi?

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi dönem başkanı sıfatıyla Türkiye Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu verdi. Yani, Konsey'in 21 üye ülkesinden, tek idam cezası uygulayan, üstelik yılda ortalama 5-10 idam cezası infaz eden üye ülkesinin dışişleri bakanı!... Tablo gerek "demokrasiye döndüğünü" iddia eden rejim ve Avrupa Kon-

(Devamı 7. sayfada)

DİSK'in 20. kuruluş yıldönümü yurt içinde ve dışında kutlandı

DİSK'in 20. kuruluş yıldönümü toplantıları ve DSF'nin DİSK'le dayanışma çağrısı 2. sayfamızda.

DİSK'in 20. yılı kutlandı

DİSK'in 20. kuruluş yıldönümü, askeri mahkemenin hakkında kapatma kararı verdiği bir sırada, uluslararası dayanışmanın güçlü bir ifadesi olan geniş bir katılımı kutlandı. Uluslararası planda 50'ye yakın sendikaların temsil ettiği İstanbul'daki kuruluş yıldönümü toplantısına İLO Genel Direktörü'nün yanısıra, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Dünya İş Konfederasyonu, Avrupa Sendikalar Konfederasyonu genel sekreterleri ile Federal Almanya, Britanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Portekiz, Danimarka, İsveç, Yunanistan gibi çok sayıda ülkeden sendikacılar kalabalık delegasyonlarla katıldılar.

DİSK'in 20. kuruluş yılını kutlamak üzere Avrupa'da sürgünde bulunan DİSK'li sendikacılar tarafından 28 Şubat günü toplantı düzenlendi. F. Almanya'da bulunan DİSK yöneticilerinin düzenlediği ve Avrupa'nın diğer ülkelerindeki DİSK yöneticilerinin desteklediği toplantıyla ilgili duyuruda "DİSK'e özgürlük Seslerine Sesimizi Katalım" denilerek, DİSK'le dayanışmanın bugün her zamankinden de güçlü biçimde gösterilmesi istendi. Gazetemiz baskıya girdiği sırada hazırlıkları sürmekte olan toplantıyla ilgili olarak yapılan çağrı şöyle:

"DİSK, bundan 20 yıl önce, 13 Şubat 1967'de kuruldu. Bundan tam 20 yıl önce, DİSK'i DİSK yapan sınıf ve kitle sendikacılığı anlayış ve ilkeleri, işçi sınıfı içinde maddi bir güce dönüştü.

İktidarlar, patronlar ve işbirlikçileri, kurulduğu günden başlayarak DİSK'e karşı savaş ilan ettiler. DİSK'i yok etmek ve gelişmesini önlemek için, polis ve jandarmayı, işverenlerce tutulan paralı silahlı adamlarını DİSK'in örgütlenme çalışmalarının,

DİSK ilkeleri yüzbinlerce işçide yaşıyor.

grev ve direnişlerinin üzerine sürdüler. Devletin resmi belgelerinde sahtekarlık yaparak DİSK'in toplu sözleşme yetkisi almasını önlemeye çalıştılar. Bütün bunlar yetmeyince, bu defa yeni yasalar çıkartma yoluna gittiler.

DİSK, kendi varlığına yönelen bütün bu saldırıları göğüsleyerek, mücadele yolu üzerinde kurulan tuzaklardan sakınarak gelişti, güçlendi. DİSK'in bu mücadelesi, Türk-İş'in üyeleri arasında, işçi sınıfının öteki kesimlerinde ve demokratik güçlerin saflarında derin etkiler yarattı. Kısa bir zamanda, hem demokratik, sendikal hak ve özgürlüklerin sağlam bir dayanağı hali-

ne geldi, hem de üye sayısını 500 bine ulaştırmayı başardı.

DİSK, egemen sınıfların kazanılmış sendikal hak ve özgürlükleri geri almak amacıyla çıkarttığı yeni yasalara karşı, 15-16 Haziran şanlı direnişiyi çıkardı, bu yasaları fiilen işlemez hale getirdi. 1 Mayıs'ların yığılması olarak kutlanmasını gelenekselleştirdi. 16 Eylül'de Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kuruluşunu protesto etmek için genel grev yaptı. Faşizme ihtar eylemlerini örgütledi. Demokratik güçlerin iş ve eylem birliğini geliştirmek için yoğun çabalar harcadı. Kısacası DİSK, yürüttüğü kararlı mücadele ile Türkiye'de Türk ve Kürt yurtsever güçlerinin, demokrasi güçlerinin arasında önemli ve onurlu bir yere sahip oldu.

Bu nedenle, cunta, 12 Eylül'de ilk ve ağır darbeyi DİSK'e indirdi. DİSK'in yöneticilerini ve yüzlerce işyeri temsilcisini ve sendika yetkilisini tutukladı, işkence tezgahlarından geçirdi.

Askeri cuntanın DİSK hakkında açtığı dava, tam 5 yıl sürdü. Askeri mahkeme, 12 Eylülcülerin DİSK için verdiği hukuki dayanaktan yoksun, tamamen siyasi olan kararını yerine getirdi. Genel Başkan Abdullah Baştürk ve 263 DİSK'li sendikacı 15 yıla varan ağır hapis cezalarına çarptırıldı. DİSK kapatıldı.

"Savaş hali" hükümlerine göre yargılanan DİSK'liler için verilen bu karar, 12 Eylül rejiminin niteliğini bir kez daha ortaya koydu. Demokrasiye çözüm ona dönüldüğü yalanının açığa çıkmasına yeni bir örnek oluşturdu. Elbette, "DİSK davası" ve askeri mahkemelerin kararı, diktatörlüğün iç yüzünü gösteren tek olay değildir. DİSK'e yapılanlar, hapishaneleri işkencehanelere dönüştüren uygulamaların, Kürt halkına karşı yürütülen ilan edilmemiş savaşın, on binlerce yurtsevere

(Devamı 7. sayfada)

"DİSK'le uluslararası dayanışma her zamankinden daha güçlü olmalıdır"

DİSK'in askeri mahkemeye kapatılması ve yöneticilerinin mahkum edilmesi kararı dünya kamuoyunda tepkiyle karşılandı. Avrupa ülkelerinde merkezi ve yerel sendikal örgütler başta olmak üzere parti, kitle örgütü temsilcileri, sanatçılar ve çeşitli kesimlerden kişi ve kuruluşlar kararlı protesto ettiler.

Dünya Sendikalar Federasyonu (DSF) yaptığı açıklamada şimdi DİSK'le uluslararası dayanışmanın her zamankinden daha güçlü sergilenmesi çağrısında bulundu. DSF açıklamasında şöyle denildi:

"23 Aralık 1986 günü İstanbul'daki askeri mahkeme DİSK'li 264 sendika yöneticisine ağır hapis cezaları verdi; DİSK'in ve DİSK'e bağlı 30 sendikadan 28'inin kapatılmasını emretti.

Tüm dünyada sendikacılar, demokratlar ve işçiler açısından kabul edilmez olan bu haksız cezalar Mussolini'nin faşist kanunundan ilham alan bir madde hükmüne verildi. Bu haksız hüküm, Türkiye işçileri ve halkının hâlâ insan haklarına, demokrasiye ve temel sendikal haklara saygısı olmayan bir rejimin kurbanı durumunda olduğunu bir kere daha göstermektedir.

DSF ve bağlı sendikalar açısından mahkumiyetlere karşı birlikte davranmak, tüm DİSK'li sendikacıların beraatını ve bu önemli sendikal örgütün yasal statüsünü yeniden sağlamak acil önemdedir. Karar Yargıtay aşamasındayken uluslararası dayanışma, özellikle Avrupa'da, her zamankinden daha güçlü olmalıdır. Bu, tüm sendikacıları, demokratları, işçileri, sendikal hak ve özgürlükler için gayret gösteren hükümetleri, tüm uluslararası kurumları, özellikle de Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nu ilgilendirmektedir."

DİSK'in kuruluş yıldönümü Hollanda'da kutlandı

DİSK'in 20. kuruluş yıldönümü 13 Şubat 1987 günü Hollanda'da sürgünde bulunan DİSK'li sendikacıların oluşturduğu "DİSK ve Türkiye'deki Sendikal Hak ve Özgürlükleri Savunma Hollanda Komitesi" tarafından Amsterdam'da düzenlenen bir toplantıyla kutlandı. Toplantıya konuklar, Amsterdam'daki demokratik meslek ve kitle örgütleri temsilcileri ve basın mensupları katıldılar.

Toplantıda düzenleyici komite adına bir konuşma yapan DİSK-Tek Ges-İş Sendikası Merkez Yürütme Kurulu üyesi Mehmet Yıldırım DİSK'in kurulduğu ve geliştiği tarihi toplumsal koşulları hatırlattıktan sonra sözlerini özetle şöyle sürdürdü:

"Faşizm, işçi sınıfının bir çok mücadele deneyiminden geçmiş ileri unsurlarını bünyesinde bulunduran DİSK'in varlığıyla kendisini rahat hissedemedi. Kaldı ki tekelci sermayenin çok daha önemli açmazları vardı. O, grevleri istemiyordu, sendikaları istemiyordu, bir bütün olarak demokrasiyi istemiyordu. İçine düştüğü ekonomik

bunalıma çare bulabilmesi için hiç değilse bir süre demokrasi-den vazgeçmek gerekiyordu. Ekonomik açmazların reçetesi hazır: 24 Ocak kararları. Ve 24 Ocak kararlarının hayat bulması demokrasiden vazgeçilmesi koşullarında sözkonusuydu.

Hepimizin çok iyi bildiği senaryo yazıldı ve tabikine geçildi. Tüm demokratik hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırıldığı bir ortamda DİSK'e de hayat hakkı tanımayacaklardı.

DİSK fiilen kapatıldı. Merkez yöneticilerinden, işyeri temsilcilerinden kadar tutuklama yapıldı. Binlerce, binlerce işçi polis sorgusundan geçirilerek fişlendi. Haklarında yeni yeni dosyalar tanzim edildi.

DİSK yöneticileri hakkında idam cezası istemi ile davalar açıldı. DİSK'li işçilerin ödentileriyle oluşmuş malvarlıkları tekellerin, holdinglerin yağmasına sunuldu.

24 Aralık 1981'de başlayan DİSK davası tam beş yıl sonra 23 Aralık 1986'da son buldu. İstanbul'da 2 nolu Askeri Mahkeme, DİSK'in ve DİSK'e bağlı sendikaların kapatılmasına, 264

DİSK'inin 8, 10, 15 yıl süreyle hapis cezalarına çarptırılmasına karar verdi. Askeri mahkemenin bu kararı hukuksal dayanaktan yoksundur. DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk'ün ve diğer DİSK yöneticilerinin defalarca vurguladıkları gibi, DİSK davası siyasi bir davadır. Yine, diktatörlüğün insanlık dışı baskı ve terörü nedeniyle çalışmalarını ve hayatlarını yurtdışında sürdürmek zorunda bırakılan DİSK yöneticilerinin ortak olarak vurguladıkları gibi, DİSK hakkında verilen bu uğursuz karar, diktatörlüğün daha 12 Eylül darbesiyle ortaya koyduğu, işçi sınıfına karşı sosyal bir ölçme politikalarının doğal bir sonucudur.

Burjuvazi DİSK'in varlığını tümüyle ortadan kaldırmaya çalışıyor, ancak böyle yapmakla ondan kurtulabileceğinin düşlerini kuruyor. Fakat yanılıyor. Kuruluşundan 12 Eylül'e kadar geçen 13,5 yıl içinde DİSK'te somutlanan mücadele, bugün yüzbinlerce işçide kök salmış olan DİSK'li olma bilinciyle, yeni zeminlerde, çetin koşullarda sürdürülmektedir."

Eğitim emekçileri karardır

İsmail Enver ÇETİN

Ülkemizde faşist rejimin emekçi halkın üzerine yüklediği, acılarıyla yoğrulmuş, işsizliğin, pahalılığın, amansız boyutlara ulaştığı kabus anlaşıyor gibi değil. Faşizme karşı mücadelede yeni kazanımlar elde edeceğimiz umuduyla girdiğimiz 1987 yılının daha ilk aylarında, başta emekçiler olmak üzere tüm toplum kesimlerine yönelen yeni baskılar had safhaya ulaştı. Bu baskılara hedef olan kesimlerden biri de kuşkusuz öğretmenlerdir.

Bugün ülkemizde en kötü durumda olan kesimlerden biri eğitim emekçileridir. TÖB-DEK'e yönelik saldırıyla örgütleri kapatılmış, örgütlenmeleri yasaklanmış olan öğretmenlerin gözü ile ülkemize bir bakacak olursak neler görülmüyor ki? İşte son olarak öğretmensizlikten kapatılan okullar; bir yandan öğretmen kıyımı sürerken diğer, taraftan öğretmen yetersizliğinden emekli öğretmenlerin göreve çağrılması.

Faşizm altında ülkemize kapkara bir "rekor"-un sahibi: dünyada öğretmenlere örgütlenme hakkı tanımayan tek ülkedir Türkiye. Son yedi yıldır faşizm altında eğitim emekçileri ağır bir bedel ödüyor. Örgütlerinin kapatılması, yüzlerce öğretmenin tutuklanması, bir o kadarının meslekten atılması, binlercesinin görev yerlerinin değiştirilmesi yani sürgün edilmesi hep bilinen gerçektir. Tüm bunlara bir de binlerce öğretmenin ekonomik nedenlerle mesleklerinin dışında başka işlerde çalışarak yaşamlarını sürdürmeye zorlanmaları ve sosyal ekonomik bunalım eklenince öğretmenleri derinden sarsan koşullar anlaşılabilir. Ev sahiplerinin "kira ödeyemez" diye ev vermediği, bakkal, kasap, manav ve diğer esnafın artık veresiye dahi vermeye yanaşmadığı öğretmenler açısından en acı göstergelerden biri, hiç

BAKTIŞ

E. Mahmut Soner

Yassahh!

Türk Ceza Kanunu baştan aşağı değişiyor. Adalet Bakanlığı uzun bir çalışmadan sonra oluşturduğu taslağı, tartışılması için açıkladı. Madem ki tartışılıyor, biz de tartışalım.

Elbette tasarı en başta "fikir suçları" parantezini genişletiyor, cezaları artırıyor. Tasarı bu bakımdan kendini 12 Eylül Anayasası'na uyandırıyor. Tasarı insanlaşacak ve böylece Türkiye'de siyasal demokrasi, insan hakları, özgürlükler, beş generalin kurduğu düzen icabı "kanun dışı" hale gelmiş olacak.

Açık söylemek gerekirse, toplumsal çoğunluk zaten "depolitize" edilmiş olmakla, böyle sorunlara ilgi duymaktan uzaklaşmış bulunuyor. "Bana ne"! şimdi yaygın bir yaşam ilkesi haline geldiği için zaten, uygar hiçbir toplumda rastlanmayacak türden fikir suçları keşfedilip yıllarca hapis müeyyidesine bağlanabilmektedirler.

Ama tasarının kapsamı o kadar geniş ki, toplum hayatının bütün alanlarını kucaklıyor; radikal bir hukuksal değişim anlamına geliyor; yeni bir toplum, yeni bir insan oluştuğunu varsayıyor; ya da böyle bir yeni toplum ve insan yaratma iddiasını da içinde taşıyor. 12 Eylül toplumu ve 12 Eylül insanı diye tarif ettiği Türkiye'yi, bu tarife uygun bir çerçeveye içine almak istiyor. Elbette böyle yaklaşınca, bu "yeni" toplumun ve "yeni" insanın gelecekteki "yeni" eğilimlerini de öngörmek, bunları suç, kabahat, hata, ayıp vb. gibi, şimdiden tasnif etmek ve cezalarını da bugünden biçmek gerekiyor. Nitekim tasarı toplumda henüz yaygınlaşmamış ama yakında oluşup gelişeceğini çok iyi tahmin ettiği kimi olguları şimdiden ilan etmiş bulunuyor.

Ölünün cesedini ve kemiklerini ve altın dişlerini çalar-sanız 1 yıl, birine "namussuz", "şerefsiz" dersiniz 6 ay, yemek yer ve hesabı ödemededen çıkıp giderseniz 3 ay, Türk parasını, üstünde yazılı olan değerden kabul etmezseniz yüz bin lira, yellenirseniz 1 yıl, hamile eşinizi bırakıp giderseniz 1 yıl, başkasının yerine cezaevine girerseniz 1 yıl, gibi para ve hapis cezalarını da göze almanız gerekecektir. Ve bunlar gibi sayısız ayrıntı...

Tasarı 12 Eylül'ün siyasal yönetiminin bütün kademelerine yerleştirdiği "yasakçılık" anlayışının hukuksal karşılığını oluşturuyor. Ne kadar daha çok "yasak" konulursa, toplumsal dirlik ve düzenin o kadar kolay sağlanacağına dair geleneksel despotik anlayış bu tasarıyla hukuksal bir değer olup çıkıyor. Polis binlerce insanı, en olmadık, ama 12 Eylülce "ahlâk dışı" ilan edilmiş nedenlerden ötürü alıyor, karakol dayacağından geçiyor, ama mahkemeler "verilecek ceza" olmadığı için serbest bırakıyorlardı; şimdi bu olmayacak, artık her şeyin bir cezasına olacak.

Kanunda yazılı bulunmayan emirle, tebliğle ve aklına eser tarafından konulmuş yasaklara ses çıkarmayıp boyun eğen, yasaklarla birarada yaşamayı beceren bir toplum, bunlara verilen cezalarla da artık bir arada yaşamayı öğrenenecektir. "Yerlere tükürmeyiniz", "çiçekleri koparmayınız", "hastaları rahatsız etmeyiniz", "vapurlu yanışmadan atlamayınız", "sokakta sümkürmeyiniz", "ormanları yakmayınız" vb. gibi hatırlattıklarıyla bile onur kırıcı olan levhaları içimize sindirdiysek, "yellenmeyiniz" levhasına hak kazandık demektir, tabii cezasına da!

Yasakların genişleyip cezaların artması bir "ihtiyaçtan" doğuyor, ihtiyaç da şurdan: Toplum geriletilmiş, süngüyle geriye itildi. Şimdi durduğu yerde durması, düzenin işleyiş çarklarının üstüne bir daha abanmaması gerekiyor. Anayasayla, öbür yasalarla bağlandığı yere bu yasayla iyice çakılıyor. Ayağa kalkmak için bütün bu ipleri çözmekten, çözmek için de gayret sarfetmekten başka çare kalmıyor. Bu anayasaya bu yasa.

Hollanda'da Türkiyeliler yerel seçimlerde oy kullanırken

Yabancılara seçim hakkı

Unsere Zeit gazetesinin 11 Şubat tarihli sayısında DKP (Alman Komünist Partisi) Yabancı Sorunları Temsilcisi Heinz Lang'ın yabancıların seçme-seçilme hakkı üzerine bir yazısı yayınlandı. Okurlarımızın izlediği gibi, son bir kaç sayıdır yabancıların seçme-seçilme hakkı üzerine çeşitli yazılara yer verdiğimiz bu sayfamızda Heinz Lang'ın, aynı konuya değinen yazısını yayınlıyoruz:

"F.Almanya'da 30 yıldan fazla bir zamandır milyonlarca yabancı işçi yaşıyor. Onlar çalışkanlıkları ve üretkenlikleriyle ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Her Alman işçisi ve memuru gibi vergilerini, sosyal sigorta, işsizlik ve hastalık sigortası primlerini öderler. Onlar 'vatandaşlık görevlerini' yerine getirdiler ve getirmeye devam ediyorlar. Fakat 'vatandaşlık hakları' nerede? Temel demokratik haklardan olan seçim hakkı onlara halen kalmamıştır.

DKP, DGB, diğer demokratik örgütler ve yabancı işçilerin dernekleri yıllardan beri

yabancılara için yerel seçim hakkı talep ediyorlar. Demokrasinin mukaddes koruyucuları ve (diğer ülkelerdeki) insan haklarının savunucuları rolünü oynayan CDU, CSU ve FDP'li politikacılar bunu görmezlikten geliyorlar. F.Almanya'nın 'tek başına' bir şey yapamayacağını, bunun 'AET çerçevesinde' düzenlenmesi gerektiğini ileri sürüyorlar.

Bu politikanın bayat bir politika olduğunu ispatlamaya şu gerçekler yeterli: İsveç, Danimarka, İrlanda, Hollanda ve hatta İsviçre'nin birkaç kantonunda yabancılar yerel seçimlerde seçme-seçilme hakkına sahipler. Yaklaşık olarak halkın yüzde yedisinin seçimlere katılmadığı, nasıl bir 'demokratik ülke'dir F.Almanya?

DKP talebini yeniden vurguluyor: Yabancılar için eşit, sosyal ve politik haklar. Çünkü: Görevi olanın hakkı da olmalıdır. Ve seçim hakkı en demokratik haklardan biridir. Bunun için biz, yabancıların yerel seçimlerde seçme-seçilme hakkı taleplerini yürekten destekliyoruz."

"Daha hoşgörülü olmaya ihtiyacımız var"

1977 yılında Oberjosbach'da kurulan, lokanta ve eğlence yerlerinde çalışanların eğitimine yönelik faaliyet yürüten merkez eğitim idaresi başkanı Horst Brehm Dayanışma Frankfurt muhabirinin çalışma sorunları ve göçmen işçilerle ilgili sorularını yanıtladı:

□ Oberjosbach Eğitim Merkezi'nde ne tür seminerler veriliyor?

■ Bizim eğitim çalışmalarımız büyük ölçüde işyeri sendika temsilcilerine, sendika içinde gönüllü ya da doğrudan işçi temsilciliği fonksiyonunu görenlere, işyeri denetim kurulu gençlik temsilcilerine yönelik olmaktadır. Ayrıca tek tek eyaletlerin konumları çerçevesinde yetişkinlerin eğitimi ile ilgili seminerler de vermekteyiz. Eğitim merkezimizde bu seminleri vermek üzere her türlü teknik araca sahibiz.

□ Düzenlediğiniz bu seminerleri bugüne kadar kaç kişi izledi?

■ Eğitim merkezini açılıştan bu yana seminerlerimizi 22 bin işçi izledi.

□ Seminerlere katılanlar arasında yabancıların oranı nedir?

■ NGG (Nehring-Genuss-Gaststätten) sendikası senelerdir aktif bir "yabancılar politikası" izlemektedir. Gururla belirtebiliriz ki NGG sendikası içinde 30 bine yakın yabancı işçi örgütlenmiştir.

Uzun zamandır NGG merkez yönetimi tüm eyalet teşkilatlarında yabancılarla ilgili toplantılar düzenleyerek yabancıların problemlerini sendika politikamızın konusunu yapmak ve yabancı meslektaşlarımızı daha güçlü bir şekilde aktif sendikal çalışmaya çekmek amacıyla çalıştık.

NGG büyük bir başarıyla daha fazla yabancı işçinin işyeri temsilciliğine seçilmesini sağladı. Bunun da ötesinde NGG işkolunda işyeri sendika temsilcileri arasında yabancıların sayısı sevindirici düzeydedir.

Çabalarımız doğal olarak seminerlere katılmaya istekli olan-

Horst Brehm

lu sonuç verdi. Böylelikle seminerlerimize her defasında artan sayıda yabancı işçinin katıldığı tespit ediyoruz.

□ Kohl hükümetinin yabancılar politikası üzerine ne düşünüyorsunuz?

■ Anayasanın 16. maddesinde politik takibat altında bulunanlar için sığınma hakkı temel hak olarak kesin bir şekilde yazıldı. Bu, faşizm döneminde Alman göçmenlerine diğer ülkelerde gösterilen korumaya bir cevap niteliği taşımaktadır.

Sığınma hakkıyla ilgili tartışmalar bana her zaman, lüks bir geminin güvertesinde duran birinin denizde boğulmakta olan bir kişiye gemide yeteri kadar yer olmasına rağmen cankurtaran simidi olmadığından kendisine yardım edemeyeceğini söylemesini hatırlatır.

Eğitim merkezindeki çalışmalarımızdan edindiğim deneyimlerle işletmelerde Alman ve yabancı işçilerin ilişkilerinde esas olarak bir sorunun çıkmadığını biliyorum. "Yabancıların sorunu sizin ellerinizdedir" gibi sloganların seçimlerde kullanılmasını insanca olmayan, uç noktada bir sorumsuzluk ve fesatçılık olarak görüyorum.

Sorunun çözümünü için bizim daha hoşgörülü ve uyumlu olmaya ihtiyacımız var. Ve tabii buna bağlı olarak da söze

"sığınmacı akımı" gibi tartışmaların son bulması gerekli. Kendi ülkesine geri gönderilmesi halinde tehlike ile karşı karşıya olan her kişiye biz F.Almanya'da sığınma vermiyoruz.

□ Yabancıların seçim hakkı konusunda ne düşünüyorsunuz?

■ NGG sendikasının Eylül 1986 tarihinde Hamburg'da toplanan son kongresinde yabancıların sorunları etrafında tartışıldı. Tüm örgütümüzün yabancı meslektaşlarımızla dayanışmasının dışımızdakilere duyurulması belirtildi.

Yabancı arkadaşlarımızın sendikal harekete daha yoğun olarak çekilmesi, ülke ve toplumla kaynaşmalarına yardım edilmesi NGG sendikasının hedeflerindedir. Yabancılar için seçim hakkı burada önemli bir kilometre taşıdır. Bunun için diğer ki, kongremiz: "NGG sendikası kongresi beş sene süreyle F.Almanya'da bulunan yabancılarla yerel seçimlere katılma hakkının verilmesini talep eder. Yabancıların Alman vatandaşlığına geçmesi kolaylaştırılmalı, özellikle bunun maddi zorlukları ortadan kaldırılmalıdır." kararlarını oybirliğiyle aldı.

□ Türkiyeliler işçilere son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

■ Büyük isteğim, daha fazla Türkiyeliler arkadaşımızın bizimle çalışmaları. Bu hem kendilerine hem de işsizlik probleminin çözümüne yardımcı olurdu. Türkiyeliler meslektaşlarımızın sendika temsilciliği, bunun da ötesinde gelecek ilkbaharda yapılacak olan işyeri temsilciliği seçimlerine daha fazla istekle aday olmaları önem taşıyor.

Daha fazla sayıda Türkiyeliler meslektaşımızın demokratik örgüt ve partilerde aktif olarak çalışmaları da arzu edilen bir olaydır. Bu, toplumların kaynaşma sürecini hızlandırır, yabancıların sorunlarına anlayışı artırır, çözümüne yardımcı olur ve yabancı düşmanlığını ortadan kaldırmaya hizmet eder.

35 saatlik iş haftası mücadelesi yükseliyor

IG Metall sendikasının F.Almanya'da 35 saatlik iş haftası mücadelesi yaygınlaşıyor. 14 Şubat günü Dortmund'da yapılan gösteriye 15 binin üstünde işçi katıldı. Dortmund toplantısı çağrısında IG Metall sendikası bir kez daha şu noktaları vurguluyordu:

1984'te mücadele edilerek kazanılan 38,5 saatlik iş haftası sonunda 100 binden fazla işçi için yeni ve güvence sağlanmış işyeri açılmış, milyonlarca işçinin kendisine daha fazla zaman ayırması koşulları sağlanmıştır.

Şimdi, 1987 yılında (kayıtlı 2,2 milyon ve yansırı bir milyondan fazlası kayıtsız) toplam 3,5 milyondan fazla işsiz bulunduğu koşullarda 35 saatlik iş haftası mücadelesi daha da önem taşımaktadır. Metal iş kolunda işçiler 35 saatlik iş haftası talebiyle,

● Daha fazla istihdam olanağı,

● Kendilerine ayıracakları daha uzun zaman,

● İnsanca çalışma koşulları istediğini belirtmektedirler. Bu konuda Aralık 1986'dan bu yana işverenlerle yapılan görüşmelerden sonuç alınmamıştır. Çünkü işçilerin bu isteklerine kulak tıkanan metal işverenleri ise,

● Cumartesilerin de çalışma günü olmasını,

● İşgününün 9-10 saat olmasını,

● İş saatlerinin farklı olmasını (kimi işçilerin 40 saat çalışırken, diğerleri daha az çalışabilecekler) kabul ettirme hesabındalar.

Buna karşılık IG Metall Dortmund'da bir kez daha taleplerini şöyle belirtmiştir:

Belçika'da IMPREX grevi

Belçika'nın Anwers şehrinde ki IMPREX adlı işyerinde çalışan 20 işçi çalışma koşullarının düzeltilmesi için bir ay aşkın bir süredir grevdeler. Çalışanların hepsinin yabancı işçi olduğu bu işyeri bir domuz mezbahası.

Günde ortalama 10 saat çalıştırılan işçiler yedibuçuk saat üzerinden ödeme yapıyor. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde hıftalık çalışma süresinin 35 saate düşürülmesi mücadelesi geniş yankılar uyandırırken, IMPREX işçileri haftada ortalama 57 saat çalıştırılıyor. Özel elbise, bıçak, eldiven vb. gibi işyerinde kullanılan malzemeleri işçiler kendileri satın almak zorunda. 60 metrekairelik işyerinin kontrolü için dört adet kameranın yerleştirilmiş olması da işçileri rahatsız eden diğer bir durum. Tuvalete gitmenin cesaret işçileri bu işyerinde işveren, işçileri bir daha gitmesinler diye tuvalete kilitleyebiliyor. Çalışma koşullarının pisliğine, bütün gün boyunca yağ ve kanla haşır-neşir olmalarına rağmen işçilerin temizlenmesi için gerekli sıcak su akıyor. Bu da işçilerin düzeltilmesini istedikleri diğer önemli bir konu.

Sendikaların nispeten ilgisiz kalmalarına karşın, grevdeki işçilerin kararlılığı değişik toplum kesimlerinde yankı buldu. İşyerindeki çalışma koşullarının basına ve kamuoyuna duyurulması için yapılan ve geniş ilgi gören basın toplantısına Sosyalist Parti'den ve Yeşiller partisinin birer parlamenter de katıldı.

Dayanışma Belçika muhabiri

IG Metall'in Dortmund toplantısından

● Ücretlerde indirim olmaksızın 35 saatlik iş haftası,

● Cumartesi çalışılmaması,

● En fazla 8 saatlik işgünü,

35 saatlik iş haftası mücadelesi Dortmund toplantısının getirdiği ivmeyle yükseliyor: önmüzdeki günler daha çetin mücadelelere gebe.

IG Metall sendikası başkanı Franz Steinkühler, 35 saatlik iş haftası mücadelesinde Dortmund toplantısının önemli bir adım olduğunu vurgulayarak, bu adımı diğerlerinin izlemesi gerektiğini belirtti ve toplu sözleşme görüşmelerini yerel planda hızlandırmak, bölgesel çapta bu görüşmeleri yerel eylemlerle desteklemek çağrısında bulundu. Steinkühler, bu alanda sendikal mücadelenin içeriğinin yeni bir canlılıkla doldurulması ve toplu görüşme günlerinin eylem günlerine dönüştürülmesi gereğine işaret etti. Bu arada mevcut çalışma saati üzerinden imzalanan toplu sözleşmelerde de iş saatinin kısaltılması için uyarı grevlerinin yaygın biçimde uygulanmasını istedi.

Barış, herkesin sorunudur

M.Açıklan

İnsanlık çeşitli toplumsal süreçlerde bilinçli eylemi ile çeşitli değerler yaratmış ve daha güzele, daha iyiye doğru bir toplumsal yaşam hedefinde çeşitli çelişkilerden etkilenmiş, bu çelişkileri etkilemiş ve onların oluşturduğu değerleri değiştirmeye çabası içinde olmuştur.

Toplumsal süreçte varılan şu an, içinde bulunduğumuz dönemde, bu zıtlıklardan birisi baş köşeyi almış ve çağımızın en önemli sorunu haline gelmiştir. Sözümlü edeceğimiz "Savaş ve/veya Barış" konusu bugüne kadar çeşitli vesilelerle, çeşitli şekillerde karşımıza çıktı, tartışıldı. "Barış" sözü özünden koparılmak istendi. Örneğin "işyerinde barış" denilerek işçilerin patronla "barış ve huzur" içerisinde çalışması, grev, direniş vb. "huzursuzluklar" çıkarmaması anlaşılacak ve anlatılmak istendi. Bunun gibi, pek iyi bildiğimiz "yurtta barış" denilerek, mevcut üretim biçiminin ve ilişkilerinin bozulmaması için, yine emekçilerin hakim sınıflarla "barış ve huzur" içinde yaşaması ve mevcut düzene karşı gelmemesi, "bozgunculuk" yapmaması ve otoriteye boyun eğmesi olarak algılanmak ve kabul ettirmek istendi.

Bizim üzerinde duracağımız, dünyada barış sözünden iki toplumsal sistemin birarada yanyana, ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel ilişkiler içinde olmalarının anlaşılmasıdır. Kuşkusuz, dünyada kalıcı barış, ancak savaşın kaynağı olan emperyalizmin ortadan kalkmasıyla sağlanacaktır. Ne var ki barış sorunu —özellikle nükleer silahlanma insanlığı böylelikle tehdit ederken— uluslararası güncel politik çözüm bekleyen, uzun vadeye ertelenemeyecek bir sorundur.

Son dönemlerde silahlanma ve soğuk savaşın iyice tırmandırılan emperyalizm böylelikle bir baskı unsuru olarak halkların başına bela kesilmekte, insanlığı büyük tehlikelerin peşinden sürüklemeye amaçlamaktadır. Bunun karşısında Sovyetler Birliği ve tüm sosyalist sistem barış konusundaki çabalarını kalıcı bir barışın somut nükleer ve konvansiyonel silahsızlanma önerileri ile göstermektedir.

İki büyük paylaşım savaşı yaşamış insanoğlu, ağır maddi yıkımın yanısıra, milyonlarca evladını da bu savaşlarda yitirmiştir. Ancak barışın önemi hiç bu günkü kadar kavranılabilmemiş değildir. Günümüzde muhtemel bir nükleer savaşta yıkım, akıl almaz boyutlarda olacak ve insanoğlu neslini dahi sürdüremez olacaktır. Sözkonusu olan insan soyunun ortadan kalkmasıdır.

Bütün bunları dikkate alarak tek tek bireyler, yaşlı-geç, kadın-erkek, üzerine düşen tarihsel görevi, bizzat insan soyunu koruma görevini yerine getirmek, içinde bulunduğu dengeyi, yaşam lehine, güzellik lehine, aydınlık günler lehine, üretici olabilmek lehine etkileme sorumluluğunu duymalıdır. Barışın önemini kavramak ve kavratmakla yükümlü olmalı, onun somut gereklerini vurgulamalı, yaşamı, güzellik, üretkenliği ve aydınlığı seçmelidir.

Ve geleceğin teminatı olarak biz gençler "Savaş karşı Barış ve Barış için Savaş" ilkesine sıkı sıkı sarılmamız, yaşamı hak edebilmek ve yaşayabilmek için barışı seçmeli bu uğurda mücadele etmeliyiz. Barış için mücadele yalnızca geleceği karartan savaş tehdidini önlemekle kalmayacak, bugün daha iyi yaşama koşullarına sahip olmamızı getirecek; silahlanma için harcanan milyonların daha çok mesleki öğretim yeri, daha çok işyeri, daha iyi eğitim ve öğretim şartları, daha iyi sosyal yaşam ve faaliyetleri için, açılış karşı, bilgisizliğe karşı kullanma olanağı elde edilecektir.

8 Mart'i kutlarken

Hayatı iki kez üreten kadınlar 8 Mart'ı bir kere daha savaşın ve sömürünün olmadığı mutlu bir dünya, aydınlık bir gelecek mücadelesiyle kutluyorlar. Acıların kararlılığı, kederin direnişe dönüştüğü özgürlük ve bağımsızlık mücadelelerini, bu mücadelenin başarıya ulaştığı ülkelerde yeni toplumun kurulmasına katkıları, tüm dünyada, insanlığa yönelen nükleer savaş tehdidine karşı "yaşamak" talebini yükseltiyorlar.

Güney Kore: Analar işkencecilerle direniyor.

Arjantinli analar cunta dönemi sorumlularını affetmiyor.

Lübnan'da Filistinli kadınların dinmeyen acıları.

"Nükleer silahlardan Arındırılmış Bir Dünya, İnsanlığın Sürekliliği İçin"
Moskova Uluslararası Barış Forumu

Şubat ayı içerisinde Moskova'da toplanan ve dünyanın çeşitli ülkelerinden bine yakın, siyaset, bilim, sanat alanında dünyaca tanınmış kişilerin yanı sıra işadamlarının, kısaca farklı toplum kesimlerinden temsilcilerin katıldığı Uluslararası Barış Forumu, nükleer savaş tehdidi karşısında tüm insanlığın tek bir ortak talebi olduğunu vurguladı: Yaşamak.

Katılanlar arasında F. Almanya'dan SPD'li Egon Bahr, Yeşiller'den Petra Kelly, ABD'den John Galbraith gibi siyasi kişiliklerin yanı sıra Fransız modacı Pierre Cardin'den, ABD eski başkanlarından Eisenhower'ın torunununa kadar çeşitli kişiler bulunuyordu. Batı Avrupa'nın önde gelen bilim merkezlerinden çok sayıda bilimadamı, rektör vb.'nin katıldığı toplantıda Graham Greene, Norman Mailer, James Baldwin, Günter Walraff, Isabel Allende, Friedrich Dürrenmatt, Max Frisch gibi ünlü yazarlar, Claudia Cardinale, Marcello Mastroianni, Hanna Schygulla, Maria Schell, Gregory Peck, Shirley Maclaine, Peter Ustinov, Yoko Ono, Sammy Davis, Milos Forman, Costa Gavras, Demis Roussos gibi sanatçılar da bulunuyordu.

Forumla katılanlara hitaben bir konuşma yapan SBKP MK Genel Sekreteri M. Gorbaçov nükleer silahsızlanma konusunda Sovyet yaklaşımını bir kez daha vurguladı ve Sovyetler'in kalıcı bir barış için bugüne dek nükleer, konvansiyonel, kimyasal silahların ortadan kaldırılması yolundaki somut önerilerinin bir kez daha altını çizdi. SDI projesiyle silahlanmaya uzaya tırmandırmanın tüm insanlığa yönelttiği tehditten, bölgesel çatışmaların yerel ve genel olarak barış sorununa olumsuz yansımalarından, terörizme karşı mücadele ve dış politika haline dönüştürülen devlet teröründen, ABM Anlaşması gibi silahsızlanma yolunda atılan adımların korunmasından, nükleer silahlardan arındırılmış bölgeler oluşturulması gereğinden söz eden M. Gorbaçov, içinde yaşadığımız çağın yeni bir düşünme biçimi gerektirdiğine ve birlikte çaba göstermenin hayati önemine işaret etti.

ABD provokasyonları sürüyor

ABD deniz piyadeleri dünyanın dört bir yanında tatbikat adı altında saldırganlık gösterilerini sürdürüyor. Ortadoğu'da Lübnan önderinde Amerikan 6. Filosu, Körfez bölgesinde ise 7. Filo takviyeli olarak dolaşp, gerginliği turandırırken, Aralık ayı sonunda Honduras'ta Nikaragua sınırının 20 km. ötesinde başlayan Honduras-Amerikan ortak askeri tatbikatları Nisan ortalarına kadar sürecek. Öte yandan Şubat ayı sonlarında Kore yarımadasında başlayan Güney Kore-Amerikan ortak manevralarında da Mayıs ayına kadar sürmesi planlanıyor. Nükleer silahların da kullanıldığı bu manevralara 200 bin asker katılıyor. Yukarıda, geçen ayki Panama-ABD ortak "operasyonu"nda bir Rambo ile Panamalı bir çocuk görüldü.

Kısa... Kısa... Kısa... Kısa... Kısa...

El Salvador: FMLN savaşçıları kurtarıldı

El Salvador'da iç savaş aralıklı çatışmalarla sürerken rejimin elinde tutuklu bulunan sendikacılar, insan hakları, mülteciler ve kayıplar arama örgütlerinin temsilcilerinden oluşan 57 siyasi tutuklu uluslararası temaslar ve diplomatların arabuluculuğu sonunda serbest bırakıldı. Buna karşılık FMLN Ekim 1985'ten bu yana elinde tuttuğu Albay Valos'u serbest bıraktı. 3 Şubat'ta gerçekleştirilen bu değişmeden bir hafta önce de 42 yaralı FMLN savaşçısı özgürlüğüne kavuşmuş ve bunlardan 39'u tedavi edilme

üzere Küba'ya gönderilmişti. Öte yandan Cephe'nin radyosu Radio Venceremos, çatışma bölgesindeki çocuklar için UNICEF'in aşı kampanyası dolayısıyla ateşkes ilan ettiğini açıkladı.

Arjantin: Gösteriler sürüyor

Arjantin'de "geçmiş sünger çekmek" üzere cunta dönemi sorumlularının yargılanmasına son verilmesini öngören ve parlamentoda halkın iradesine rağmen kabul edilen "af yasası"na karşı protestolar sürüyor. Demokrasinin ancak topluma karşı işlenen suçların hesabı sorulduğunda demokrasi olabileceğini vurguluyor gösteriler.

Avrupa'da grevler, boykotlar

Yunanistan'da yine genel grev yapıldı.

Yunanistan'da hükümetin "kemeri sıkma" politikasına karşı Ocak ayında genel greve giden işçi ve memur sendikaları, Şubat ayı içerisinde bir kez daha genel greve gittiler. 12 Şubat'ta gerçekleştirilen genel greve katılanların sayısı 1,5 milyonu bulurken 200 bin kamu görevlisinin yanı sıra 600 bin esnaf ve küçük işyeri sahibi de greve katıldı.

Güney Kore'de muhalefet yükseliyor

Ocak ayında polislin elinde işkenceden ölen bir öğrencinin anısına 8-9 Şubat günleri başkent Seul ve diğer şehirlerde yapılan gösterilere 10 binlerce kişi katıldı. Ülke çapındaki rejimi protesto gösterilerini bastırmak üzere yalnızca Seul'da 30 binden fazla polis özel olarak görevlendirildi. Polislin gözyaşı bombası kullandığı gösterilerde çok sayıda insan gözaltına alındı. Öğrencilerin yanı sıra 5 bin kadar tutuklu ve sürgün ailesinin oluşturduğu Demokrasinin Gerçekleşmesini İsteyen Aileler Hareketi de protesto eylemlerini sürdürüyor.

kesi İspanya'da çalışabilir nüfus içinde işsizlik oranı % 21,5'e yükselmiş bulunuyor. Bu durumda 16-24 yaş grubundaki gençlerin % 45'i herhangi bir çalışma ya da eğitim olanağından yoksun bulunuyor.

İşçi sendikalarının da desteğiyle öğrencilerin 13 Şubat günü düzenledikleri gösteriye yüzbinlerce işçi katıldı. İşçi Komisyonları (CC OO) Genel Başkanı Marcelino Camacho, hükümetin askeri harcamaları azaltmasını, varlıklarından alınan verginin yükseltilmesini, istihdam ve eğitim için daha fazla para ayrılmasını istedi. İşçi Komisyonları adına yapılan açıklamada toplu sözleşmelerde ücret artışı talebi karşılanmadığı takdirde Nisan ayında genel greve gidileceği bildirildi.

Fransa'da ise yoğun öğrenci eylemleri ve grevleri 13 Şubat günü ana ve ilkököl öğretmenlerinin yürüyüşü izledi. Öğretmenler, kendilerinin yetkili "başöğretmen" atanması yoluyla hükümetin okullarda disiplin uygulamalarını sertleştirici girişimlerine karşı büyük bir yürüyüş gerçekleştirdiler. Grev ve boykotları yeniilerinin izlemesi bekleniyor.

Sovyet moratoryumu askeri-siyasi bir gerçekliktir

ABD'nin 3 Şubat 1987 günü tüm dünyaya meydan okurcasına gerçekleştirdiği nükleer deneme büyük tepki uyandırdı. Sovyet moratoryumundan bu yana ABD'nin yaptığı bu 25. nükleer denemeyi birkaç gün sonra bir yenisi izledi. ABD'nin bu denemesine dünya kamuoyunun gösterdiği tepki, Sovyet moratoryumunun tüm dünyada gördüğü desteği bir kez daha vurguladı. Yalnızca sosyalist ülkelerin değil, tüm dünya halklarının, uluslararası sendika, meslek ve barış örgütlerinin, NATO ülkelerindeki F.Alman SPD, İngiliz İşçi Partisi gibi pek çok önemli siyasi gücün desteklediği Sovyet moratoryumu, Reagan yönetiminin iddia ettiği gibi "propaganda" olmadığını kanıtladı, bir askeri ve siyasi gerçeklik olarak kendisini kabul ettirdi.

Ağustos 1985'ten bu yana uygulanmakta olan Sovyet moratoryumu —ki Sovyetler moratoryumuyla ilgili hiçbir spekülasyona yol açılmaması için barışçı amaçlarla yaptıkları denemeler dahil tüm nükleer denemeleri durdurmuşlardı— nükleer savaş tehdidine karşı somut bir seçenek olduğunu göstermiştir.

Sovyet moratoryumu bir nükleer savaş tehdidinin ancak nükleer silahların ortadan kaldırılmasıyla önlenebileceğini ve nükleer denemeler üzerinde bir moratoryumun ilan edilmesinin ve nükleer denemelerin giderek tümüyle yasaklanmasının bu doğrultuda hayati bir adım olduğunu vurgulamıştır.

Nükleer denemelerin yasaklanmasının, yeni ve daha gelişkin nükleer silahların yapımını önleyeceğinin ve bunun özellikle ABD'nin silahlanma yarışını uzatmaya çalıştığı günümüzde taşıdığı acil önemin altını çizmiştir. Moratoryumun bugüne kadar kanıtlandığı gerçek, dünyanın nükleer silahlardan arındırılabilirliği ve arındırılması gereğidir ki, bir nükleer savaşın kazanılması olmayacağı gerçeğinin her geçen gün daha geniş kitlelerce kavrandığı bugünlerde, bu, tüm dünya halklarının somut özlüm ve talebi olarak dile gelmektedir.

Ağustos 1985'ten bu yana nükleer denemelerin durdurulması mücadelesinin geçirdiği aşamaları özetleyecek olursak:

● SSCB 30 Temmuz 1985'te Hiroşima'ya

atom bombası atılışının 40. senesine rastlayan 6 Ağustos 1985 gününden başlayarak nükleer denemeleri tek taraflı olarak durduracağını açıkladı.

● ABD, Sovyetlerin nükleer denemelerde "çok daha avantajlı" durumda olduğunu iddia ederek moratoryuma katılmayı reddetti.

● Ağustos 1985: Tek taraflı Sovyet moratoryumunun ilanından sonra ABD'nin Nevada'da yaptığı ilk deneme.

● ABD'nin diğer denemeleri: 27 Eylül, 9 Ekim, 16 Ekim, 5 Aralık 1985.

● 28 Aralık 1985: ABD'nin SDI projesinin geliştirilmesiyle ilgili yeni bir denemesi.

● 15 Ocak 1986: SSCB, 2000 senesine kadar dünyanın nükleer silahlardan arındırılmasına ilişkin üç aşamalı bir program açıkladı; moratoryumu 31 Mart 1986'ya kadar uzattığını bildirdi. ABD Başkanı Reagan SSCB'nin bu yeni teklifini "dikkate almaya değmez" olarak niteledi.

● 22 Mart 1986: Sovyet moratoryumunun ilanından sonra ABD sekizinci nükleer denemesini "Midjetman" füze başlığı için yaptı.

● 29 Mart 1986: M. Gorbaçov yaptığı televizyon konuşmasında, ABD de uyduğu takdirde Sovyet moratoryumunun 31 Mart'tan sonra da yürürlükte kalacağını açıkladı.

● 10 Nisan 1986: Sovyet önerilerine "cevap" olarak ABD "Mighty Oak" adıyla radyoaktif serpintiye maruz bırakan bir denemeydi. 22 Nisan 1986'da ABD tarafından yeni bir nükleer deneme daha gerçekleştirildi.

● 14 Mayıs 1986: SBKP MK Genel Sekreteri M. Gorbaçov Çernobil atom reaktöründeki kazanın ardından "Dikkatlerin nükleer sorun üzerinde yoğunlaştığı bu koşullarda, durumu tüm ayrıntılarıyla değerlendiren Sovyet hükümeti kendi halkının ve tüm insanlığın güvenliğinin gözönünde tutarak tek taraflı moratoryumu bu 6 Ağustos'una kadar uzatmayı kararlaştırdı..." dedi.

Buna karşın Pentagon yetkililerinden Richard L. Wagner: "Atom silahlarını denemeyi yasaklamak ABD'nin ulusal çıkarlarıyla bağ-

daşmaz" şeklinde bir açıklama yaptı.

● 21 Mayıs 1986: Sovyet moratoryumunun uzatılmasından sonra ABD "Panamint" adıyla yeniden nükleer deneme yaptı. Bunu 5 ve 25 Haziran'daki diğer denemeler izledi. Haziran 1986'da nükleer silah denemeleri ve bu denemelerin durdurulmasıyla ilgili Sovyet-Amerikan görüşmeleri başladı.

● 17 Temmuz 1986: ABD'nin Sovyet moratoryumundan bu yana 14. nükleer denemesi. ABD hükümetinin nükleer silah denemeleri üzerinde bir yasağın denetlenemeyeceği iddiasına karşılık, Sovyet ve Amerikan bilimadamları tarafından Semipalatinsk (Kazakistan) yakınlarındaki bir ölçüm merkezinde yapılan çalışmalarla hangi şiddette olursa olsun bir nükleer denemenin tesbit edilebileceği kanıtlandı.

● 24 Temmuz 1986: ABD önceden haber vermeksizin yeni bir nükleer deneme daha yaptı. Ve bu —ABD'nin iddiasının aksine— saptandı.

● 18 Ağustos 1986: Sovyetler tek taraflı moratoryumu 1 Ocak 1987'ye kadar uzattı.

● ABD, 1 Ekim, 14 Kasım, 12 Aralık 1986 tarihlerinde nükleer denemelerine devam etti.

● 18 Aralık 1986: Sovyetler Birliği yaptığı açıklamada:

1) Nükleer denemelerin durdurulması için kapsamlı görüşmelere vakit geçirilmeden başlanmasını önerdi;

2) İlan ettiği tek taraflı moratoryuma bağlı kalmaya hazır olduğunu ve moratoryumun ABD'nin 1987 senesinde yapacağı ilk nükleer denemeye kadar uzatıldığını belirtti;

3) ABD nükleer silah denemelerini durduğu takdirde, kendi nükleer deneme programını gerçekleştirmeyi karşılıklı olarak durdurmaya her an hazır olduğunu kaydetti.

● 12 Ocak 1987: Beyaz Saray bir dizi yeni nükleer deneme yapacağını açıkladı. İlk deneme 3 Şubat 1987'de gerçekleştirildi. Reagan'ın danışmanı R. Perle 1 Şubat 1987'de yaptığı açıklamada ABD'nin "yeni ve etkili bir atom silahının geliştirilmesi için bu denemelere ihtiyacı olduğunu" belirtti.

Sevgi sözcüğü üzerine

Akman YÜZBAŞIOĞLU

Sevgi hayattan doğup, hayatın kendisini içerdiğine göre hayat kadar zengin bir kavram olmalıdır. İnsanoğlunun her halde varedemediği en yüksek estetik form sevginin kendisi olmalıdır. Sanatın estetiği sevgiye yaklaştığı oranda insanileşir, insaniliği ölçüsünde hayatın ve hayatın içinde geçen mücadelelerin bir parçası haline gelir. Sanatçı hayatın şu veya bu yanından tutunup sürüklenen insan değilse, tersine o, hayatı özünden yakalayıp sürükleyen bir güçteyse, sevgiyi yaratmaya en yakın bir yerde iş tutmasındandır.

Hayatı ve insanı sevgiye indirgemek ne demek tir hiç düşündünüz mü? Ya da sevginin, şu veya bu durumda ne anlama geldiği üstüne hiç fikir yürüttünüz mü? Birlikte yürütelim o halde...

Sevgi bazen yok olmak, en azından bunu göze almak demektir. Adınız Miguel Hernandez ise ve şairseniz ve insanı seviyorsanız ve eğer 45 yıl önce İspanya'da yaşıyorsanız, insanı sevmenin, hayatı sevmenin biricik yolu ölmek olabilir; çünkü insana ve hayata ölüm biçilmiştir; Komün günlerinde sevmek Paris'i işçilerle beraber savunmaktır; Ekim'de sevmek, Putilov işçileriyle yürümektir, Küba'da sevgi tüfek kullanmayı gerektirmiştir, bugün Nikaragua'da iki tek aspirin üretebilmektir sevgi. Sevgi, hayatı yaratmak ve kurmaktır.

Sevgi bazen dupduru bir ifadeyle hayatın kendisidir. Sevdikçe yaşamak kolaylaşır, çünkü yaşamı kolaylaştıracak şeyleri yaratmaktadır sevgi. Bir şarap damlasını sakalın ucunda donduran resim, balıkların kahkahalarına kılıcını vuran çocuk masalı, yorulan bir nefesi melodiye dönüşüren müzik... soyut yahut somut hiç farketmez, hayattandır.

Sanatçı sevginin hayattaki izdüşümleriyle, sevgiyi seçmekle kurduğu bu dolaysız ilişkiyi nasıl sürdürür? Şüphesiz tercihlerini koruyarak; sevginin yaratacağı bütün riskleri göze alıp yükleyeceği külfetleri taşımaya her daim hazır olarak. Sanatçının kendi "iş"ine bağlılığının, kendine sadakatının ölçüsü, sevgiyi keyfi olarak yorumlamasından değil, sevmenin götürüleceği bütün yollarda yürümeyi göze alıp başarmasından çıkar. Çoğu sanatçıyı bu insanı bağ, faşizme karşı savaşırken ölmeye götürmüştür. Binlerce büyük sanatçıyı doğrudan politika yapmaya götürmüştür. Bu yoldan yürüdüğü için nice sanatçı toplumlarının ekonomik varoluş sorunlarını çözmek için yaratmak gereğini duymuşlardır. Sevgiyi zindana, insan güllüğüne hücreye hapseden karanlık koşullarda onbinlerce sanatçı kendi sevgilerinin peşinde sürüklenip gitmişler, sevginin, uğruna özgürlükten vazgeçmeye değer olduğunu kanıtlamışlardır.

Biz teori rahatlığında sanatçının siyasi olup olmaması gerektiğini tartışmayalım demiyorum, tartışalım ama hayat bu sorunu sanatçıya danışmadan çözülüyor. Sevmekle zaten boyun eğmiş olan sanatçı, dünyevi ortam ne kadar izin verirse o kadar özgürdür ve ancak öteki insanlar kadar özgürdür. Şimdi, yani bugün Güney Afrika'da hem sanatçı, hem de özgür olmak mümkün değil midir? Benjamin Moloise idam edilmeden önce,

hem de birkaç saat önce, şiir yazmadı mı? Onun sevgiye yüklediği anlam bir siyasi hareketin neferi olarak estetik güç yaratmak biçiminde somutlanıyorsa, geriye tartışılacak ne kalıyor ki?

Bugünün Türkiye'si'ne baktınız mı hiç? Bir sürü genç şair "estetiklerini" siyasetten kurtarma savaşı veriyorlar. Kimi romanları da okudunuz mu? Politik mücadeleye karşı temalar para ediyor diye yazıyorlar. Bu sevgi midir veya böyle bir sevgi, insanın hayatla bağlantısını kurabilir mi; kuramadığı için sevgi olabilir mi? Hiç küfredemeyen güzellik olabilir mi? Can Yücel'in estetiği bazen "muzır yasasına", bazen de yasanın muzırına takılıyor diye yerini bulmuyor mu sanıyorsunuz?

Sevgiyi bu kadar genişçe açmak, ona insanı ve insanlığı kavrayacak genel anlamlar yüklemek, yani sevgiyi "risk" olarak tanımlamak çok ağır gelebilir. Öyleyse dar anlamı üzerinde duralım. İnsanın insanı kucaklaması anlamında sevgiyi irdeleyelim.

Bir tek insanı, erkekseniz kadın-erkek, kadınsanız erkek-kadın, bir insanı gerçekten sevdiniz mi? Yani, sevginin doğallığına insanı bir boyut ilave etmek için çaba gösterdiniz mi? Eğer gösterdyseniz sevgiyi tanıyor, bu tekil sevgide siz genel sevginin yolunu bulabiliyorsunuzdur. Ya da siz, genel sevgi kavramını bir tekil ilişkide yoğunlaştırmayı başaracak kadar insanısınız. Bir şiirde, bir aşk şiirinde sevginin bu değişmez derinliğini üretmeyen şair oturup sevgiyi öğrenmelidir. Sevgiyi doğal bir tutkunluk sanan ve böyle ifade eden bir estetik insanda değil, ancak iç çamaşırları üreten bir firmada reklam için ihtiyaç yaratılabilir. Sevginin her somutlanışı insandan ve insanın yerküre üstündeki sürekli varlığından kaynaklanmalı, onun kendini en soylu biçimde ifade etmesinin şekli olmalıdır.

Gerek sevginin özele indirgenmiş biçimiyle, gerekse onun en genel şekliyle ilgili olsun, sanatçı sevgisinin peşinden sadakatle gitmeyi bilmelidir. Nereye kadar gidebilirse, oraya kadar. Kendindeki sevmeye ve bağlanma yeteneğine veya potansiyeline saygısı olmayan bir sanatçının estetik üstüne ahkam kesmesi boşunadır; çünkü o estetiğin sadakat, inat, cesaret gibi değerleri de içerdiğinden bihaberdir.

Buna göre, sanatçının yeri şöyle belirleniyor olmalıdır: Sevgiyi tanımak ve kendini bununla ifade edebilmek. Tadında bulunduğu bu en gelişkin ve yetkin estetik ölçünün gösterdiği ve götürdüğü yere korkusuzca yürüyebilmek. Bu bağlılık bir siyasi parti üyeliğine, barış savaşçılığına, bir uluslararası konferansa, dernek yöneticiliğine, elde silah savaşmaya, çocuklarla kelebek toplayıp koleksiyon yapmaya...

Dahası, işte şu Hernandez gibi, dışarda biricik oğlu soğan-ekmekle beslenirken, içerde ölmenin şafağında insanlığa bir "Soğan Ninnisi" armağan etmeye, ya da Nazım gibi, rakıya hasret ölmeye götürebilir.

"Götürdüğü yere kadar..." demesini bilmeyenler, değil sanatçı olmayı, sevmeyi daha bilmiyorlar demektir.

Sevginin götürdüğü yere kadar.

Ölümünün 45. yılında Miguel Hernandez

"Ölümü bekliyorum şarkılarla çünkü bülbüller var şakiyan üstünde tüfek seslerinin ve savaşların ortasında".

Miguel Hernandez Franco İspanyasının zindanlarında öleli 45 yıl oluyor. Yalnızca 33 yıl süren hayatı 28 Mart 1942'de Alicante hapishanesinde sona erdiğinde geride, özgürlüğün tutsak edilemeyen sesine kattığı güçlü sesini bıraktı.

1910'da doğdu, 1936'da başlayan İspanya iç savaşında faşizmin uluslararası saldırısına karşı şiirini ve canını ortaya koydu. Beşinci Alay'ın milisi oldu, cepheden cepheye do-laştı. Dolores İbarruri yıllar sonra anılarında ondan şöyle söz edecekti:

"O, Orihuelalı, çocuk çehreli, gözleri iyilik ve zekayla parıldayan köylü gence derin bir sevgi duyardım. Onu cep-helerde, askerler arasında bir kültür milisi olarak savaşır-ken ve onlara sabanın zevkini, buğday tarlalarını, çiçekleri anlatan dizelerini okurken tanıdım. Ve büyük çoğunluğu köylü olan askerler onu anlıyorlar, seviyorlardı; bir kardeş, insana olağanüstü yeteneğiyle daha iyi bir gelecekten, adaletten ve sevgiden söz eden bir kardeş gibi seviyor-lardı."

Pablo Neruda ise, "patates gibi yüzü ve parlayan gözleri ile halis bir köylü çocuğu, halis bir taşralı" diye tarif ettiği Miguel Hernandez'e şöyle sesleniyordu: "Büyük dostum Miguel, seni nasıl severim, nasıl saygı duyuyum sana, gençlik dolu şiirlerine nasıl hayranım".

1933'te yayınlanan ilk kitabı *Perito en lunas*'ı (Mehtap Uzmanı), 1934'te *Imagen de tu huella* (İzinin Hayali) ve *El silbo vulnerado* (Yaralı İslık); 1935'te *Los hijos de la piedra* (Taştan Çocuklar); 1936'da *El rayo que no cesa* (Sönmeyen Işık); 1937'de *Vientos del pueblo* (Halkın Rüzgarları); 1938'de *El hombre acecha* (Pusuda-

ki İnsan) ve diğerleri izledi. 1939'da falanjistlerin eline düş-tü, önce ölüme mahkum edildi, cezası sonra otuz yıl hapse çevrildi. Hapiste ölümü yaklaştığı sırada *Ayrıllıklar Üstüne* lirik şiirler yazıyordu.

Ölümünün 45. yılında Miguel Hernandez özgürlük mücadelesinin sönmeyen ateşini bugüne taşıyor.

Hayır, zindan yok insana
Bağlayamayacaklar beni, hayır.
Bu zincirler dünyası
bana küçük ve dışımda
Kim engelleyebilir bir gülümsemeyi
Kim kapatabilir dört duvar arasına bir sesi

Uzakta sen, daha yalnızken
ölümden, bir tek sen ve ben
Uzakta sen duyarken
kollarında tutsaklığımı
Özgürlüğümüzün kalbi
atarken kollarında
Özgürüm, duy bunu
Yalnızca aşk adına.

Kitap, tiyatro, sinema, resim, kaset Hepsi yasak...

Son birkaç hafta içerisinde günlük basında ardarda çıkan "yasaklama", "toplatma" haberlerinden örnekleri şöyle bir sıralayacak olursak:

● Can Yücel'in piyasada serbestçe satılan kitabından derlenen kendi sesinden okuduğu şiirler ve Yeni Türkü topluluğunun Yücel'in şiirlerinden bestelediği şarkılarından oluşan "Sesini Kaybetmeyen Şiir" kasetinin yayımı yasaklandı.

● Başar Sabuncu'nun çektiği "Asılacak Kadın", Şerif Gören'in çektiği "Çiçek Sokağı" ve H. Refiğ'in çektiği "Teyzem" adlı filmlerin gösterimi yasaklandı.

● "Muzır Müzikal" adlı oyunun yazarı ve sahneye koyucusu Ferhan Şensoy aleyhine müstehcenlik ve dini tahkir ve tezyiftin dava açıldı. (Daha önce baskına uğrayan "Muzır Müzikal"ın sahnelendiği Şan Tiyatrosu Şubat ayı içerisinde tamamen yandı.)

● Geçen yıl Fatih Şehir Tiyatrosu'nda sahnelenen "Binbir Gece" adlı oyunda "edep dışı söz söyleyip, hareketlerde buldukları" gerekçesiyle Şehir Tiyatrolarından üç sanatçı para cezasına çarptırıldı.

● Yarın ve Öğrenci Postası dergileri çalışanlarından bir kısmı gözümlü alınıp, işkence gördü. İstanbul'da yayınlanmakta olan 12 derginin yetkilileri yayınladıkları bir bildiriyle basın-yayın özgürlüğünden söz etmeyi imkansız kılan baskıları kınadılar.

● Yazar İlhan Selçuk hakkında "Milli Güvenlik Konseyi üyelerini kötülemek"ten dolayı dava açıldı.

● Çözüm dergisinin ilk sayısı toplandı.

● Yeni Gündem dergisi sorumluları aleyhine "Olağanüstü Hâl Yasasına aykırı davranmaktan" dolayı dava açıldı.

● Kürşat İstanbullu'nun "Gözümlü Kaybolanlar", Pınar Kür'ün "Bitmeyen Aşk" kitapları ve Ana Britannica Ansiklopedisi'nin "Ermeni propagandası yaptığı" ileri sürülen 2. fasikülü toplandı. Yazar, yayıncı ve sorumluların ifadesi alındı, bir kısmının DGM'de yargılanmasına başlandı.

"Demokrasie döndüğü" iddia edilen Türkiye'de yasakların doludizgin sürdüğü, sanat-edebiyat alanında akla gelebilecek ve gelmeyecek her tür yaşağın birbirini izlediği görülüyor. Yasakların sonsuz denebilecek kapsamına örnek olarak, 4 Eylül 1986'da yürürlüğe giren Si-

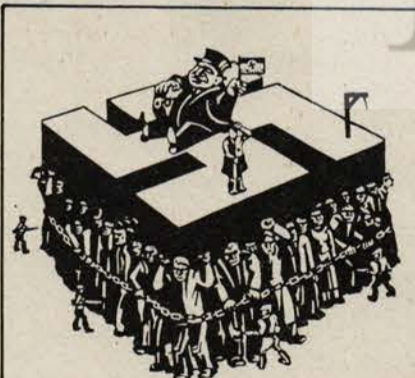
nema ve Müzik Eserlerinin Denetlenmesi Hakkındaki Yönetmelik gösterilebilir. Bu yönetmeliğin 9. maddesine göre, "Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü, milli egemenlik, cumhuriyet, milli güvenlik, kamu düzeni, genel asayiş, kamu yararı, genel ahlak, genel sağlık açısından suç ve suça teşvik unsurunu ihtiva eden, dış siyasete aykırı, milli kültür örf ve adetlerimize uygun olmayan film, video ve müzik eserlerinin gösterilmesi ve icraasına izin verilmez."

Böyle her yana çekilebilir, her tür kılıfa dönüştürülebilir kapsamda "sanat yasakları" nı belirleyen kurulda ise İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlıkları ile, Genel Kurmay Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcileri bulunuyor.

Kısaca, rejimin karakterine uygun olarak sanat-edebiyat alanını da zapturapt altına almak için gereken düşünülmüştür. İş, bu kurulu hep meşgul etmeye kalıyor!

Yasaklanan "Teyzem" filminden

Uns aus dem Elend zu erlösen können wir nur selber tun - KPD

İlegal bir oyma çalışması (1933)

Fritz Schulze

1903'de Leipzig'de doğan sanatçı öğrenimini Dresdner Akademisi'nde tamamladı. 1929'da Dresdner'de antifaşist sanatçıların örgütlenmesinde etkin rol oynadı. 1930'da KPD üyesi oldu. Siyasi ve sanatsal ajitatif çalışmalar yaptı. "Kapitalizm" (1932) ve Alman Reich'inin Anayasası" (1932) bu tür çalışmalarına örnekler. Bir süre sonra özgürlüğüne kavuştu. İşçi sınıfının faşizme karşı direniş kararlılığını yansıttığı "Hapiste Volta" (1934) ve "Savaşçı" (1938) adlı çalışmalarını gerçekleştirdi. 1941'de tekrar tutuklandı ve 1942'de idam edildi.

Savaşçı (1938)

Aşk bahçesinde bir kızıl bayrak: Renato Guttuso

Aydın KARAHASAN

18 Ocak 1987 Pazar günü Sicilya kökenli büyük İtalyan ressamı Renato Guttuso yetmiş beş yaşında Roma'da öldüğü zaman dünya iletişim araçlarının sanat ve kültür hareketini ciddiye alanları hemen yayınlarını değiştirip bu değerli sanatçı için özel programlar uyguladılar. Alman televizyonları da haftalık programlarında değişiklik yaparak onunla ilgili belgesel filmler gösterdi.

Çağımızdaki sosyalist gerçekçi akımın Willi Sitte ile Werner Tübke gibi iki büyük ustasıyla beraber Renato Guttuso da hem kişiliği hem eserleri bakımından üzerinde önemle durulması gereken sanatçılardan-
dır.

2 Ocak 1912'de Sicilya'da Palermo yakınlarındaki Bagheria kasabasında doğan Guttuso daha önce sözünü ettiğimiz Courbet gibi hukukçu olacaktı 1931 yılında kendini tamamen resim sanatına verir.

Renato Guttuso gerçi hukuku bitirmedi ama köklü bir sanat kültürü edindi. Özellikle 1933'te Roma'da, iki yıl sonra da Milano'da edindiği sanat çevresinin onun ufuklarını genişletmesi bakımından önemli katkıları olmuştur. Oralarda çağının önemli yazar ve ressamlarıyla tanışır. Lucio Fontana, Alberto Moravia, Luchino Visconti gibi aydınların desteğiyle sanat dünyasında önemli bir yer edinir. İtalya'nın 1935'te Etiyopya'ya saldırması üzerine Guttuso antifaşist harekete katılır. 10 Haziran 1940'ta İtalya'nın Nazi Almanyası yanında İ-

Guttuso

nci Dünya Savaşı'na girmesiyle o da bu sıralar gizli çalışan İtalyan Komünist Partisi'ne girer. 1951'de İtalyan Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeliğine seçilir. Merkez Komitesi'nde kültür işleri uzmanı olarak önemli görevler üstlenir.

Guttuso'nun ilk önemli eseri 1942 yılında tamamladığı "Çarmıha Gerilme" adlı tablosudur. Çok tartışmalara neden olan bu eser aslında dinsel bir resim değildir. Tabloda şiddet ve savaş karşıtı allegorik bir kompozisyon söz konusudur. Faşistlerin ve kilisenin şiddetli saldırısına karşın bu tablo Bergamo'da jürinin ikincilik ödülüne layık görülür. Faşizmin gemi azyaya aldığı yıllarda Romalı partizan gruplarıyla beraber faşizme karşı gerek sanatı gerek tüm varlığıyla savaşır. 28 Nisan 1945'te

partizanların silahlı ayaklanmaları sonucu kuzey İtalya faşizmin pençesinden kurtarılır. Mussolini metresiyle beraber kurşuna dizilip Milano'da ayaklarından bir ağaca asılır. 2 Haziran 1946'da halkın oy çoğunluğuyla "Repubblica Sociale Italiana" ilân edilir.

Kısaca değindiğimiz bu tarihsel gelişim süreci içinde Renato Guttuso politik angajman içinde bir ressam olarak görülür. Belirli bir resim eğitimi görmediği halde İtalyan Resim Sanatı'nın köklü geleneğinden esinlenerek büyük boy kompozisyonlar yapar. Bugün Roma'da "Galleria Nazionale d'Arte Moderna"da bulunan "Açık Havada İdam Sahnesi"ni 1938'de tamamlar. Bu eserini Franco'nun kurşuna dizdiği büyük İspanyol şairi Federico Garcia Lorca'nın anısına adar. "Etna'nın Lavlarından Kaçanlar" tablosu aslında faşizmin azgın kusmuğunu yansıtmaktadır. 1965'te yaptığı "Vietnam Raporu" Berlin'de (DAC) National Galerie'dedir. Bugün Bologna'da "Galleria d'Arte Moderna"da bulunan 1972 yılında yaptığı ünlü eseri "Togliatti'nin Gömülmesi" adlı tablosu biz Türkiye'den gelen sanatseverler için ayrı bir önem taşımaktadır. İtalyan Komünist Partisi'nin kurucularından olan, faşist dönemde Moskova'da mülteci bulunan Togliatti, faşizmin İtalya'da beli kırıldıktan sonra 1945 yılında kurulan Badoglio kabinesinde başbakan yardımcılığı görevinde bulundu. 21 Ağustos 1964'te Yalta'da ölen bu devrimcinin İtalya'daki görkemli cenaze törenini tarih-

Yeraltı basını (1966)
"Dışarı çıkma
yasağında sonra
Roma'nın merkezinde
bir evin alt katında
basın işleri yapıldı. Bu
evde bir ara,
yasaklanan
L'Unita'nın
redaksiyonu da
çalıştı... Komünist
milletvekili Mario
Alicata 1943'te
İKP'nin yeraltı basını
sorumlusuydu.
Aralık 1968'de ölen
Alicata'nın profilini
tabloya yerleştirerek,
onu onurlandırmak
istedim." (Guttuso)

sel bir an olarak resimleyen Guttuso bu tabloda çağımızın saygın komünist önderlerinin portrelerini de yansıtmıştır. Tabloda Lenin, Stalin, Brejnev, Angela Davis, Berlinguer gibi devrimci ve devlet adamlarının yanında Pablo Neruda, Nazım Hikmet gibi komünist sanatçılar da görülmektedir. Sanat tarihi kitapları bu tablonun Bologna'da "Galleria della Arte Moderna"da olduğu kaydedir. Arkadaşım Fakir Baykurt ile Bologna'da bu müzeye özellikle gittik. Adı geçen tabloyu göremeyince müze görevlilerine sorduk. Güzel yüzlü sinyori-
na bize tablonun uluslararası bir sergiye gönderildiğini söyledi. 1985 yılında bu tabloyu göremedik ama kismet olur da bir daha İtalya'ya gidersek Bologna'da yapı yapı, adım adım dolaşıp bu ünlü tabloyu arayacağız.

Renato Guttuso, Batı Avrupa'da temsilcisi az olan sosyalist gerçekçi akıma bağlıdır. Sosyalist ülkelerde özellikle edebiyat ile resim sanatında kendini gösteren bu akım Batı'da uzun yıllar pek ciddiye alınmadı. Resim sanatında bir akımın önem kazanabilmesi için turşu kurar gibi ekol kurmak yetmez. O ekolün öncüleri de güçlü sanatçılar olması gerekir. Örneğin empresyonist ekolde Monet, Manet, Pissarro, Renoir gibi güçlü sanatçılar yetişmeseydi bu ekolün dünya sanatında bu denli etkinliği olmazdı. Sosyalist gerçekçi akımın Batı'da yeteri kadar etkili olamaması bu alanda son yıllara kadar fazla güçlü sanatçıların yetişmemiş olmasındandır. Bugün Willi Sitte, Werner Tübke, Bernard Heisig gibi değerli sanatçılar sayesinde bu akımın da değeri artık Batı'da kabul edildi. İşte Renato Guttuso da bu akım içinde sanat değeri kabul edilen yetkin sanatçılardan biridir. Zaten sanat tarihinde hiçbir akım kendini öyle kolayca ka-

bul ettirmiş değildir. Bugün hayranlıkla izlediğimiz empresyonistlerin tabloları 1870'lerde hem halkın hem de sanat eleştirmenlerinin tepkisini çekmişti. Koskoca bir akıma adını veren Monet'in "Impression" (izlenim) tablosunu sergi göreviyle korumasaydı neredeyse tahrip edilecekti. Bugün kendini kabul ettiren sosyalist gerçekçilik, güçlü sanatçıların elinde saygınlığını gittikçe artırmaktadır. Batı'da bazı sanat eleştirmenleri sosyalist gerçekçi akımı sanatta güdümlülükle bir tutmuşlardır. Sosyalist gerçekçi akımın büyük sanatçıların eserleri incelendiğinde durum oldukça farklı olduğu görülür. Güdüm anlayışı; belli toplumsal ve siyasal amaçların sanat aracılığıyla savunulmasıdır. Bu açıdan bakılınca sanatta bağimsiz sanatçı hemen hemen hiç görülmez. İnsan kendini toplulardan soyut olarak düşünemez. Onun için toplumcu sanatçı emekçi sınıfların tarihsel görüş açısını benimser; bu, sanatçının eserini yaratırken, emekçi sınıfını temsil eden her partinin ya da kişinin alacağı her kararı, her davranışı onaylamakla görevli olduğu anlamına gelmez. Toplumcu sanatçılar insanın gelişme yeteneğinin sınırsız olduğuna, kurulması gereken cennetin metafizik dünyada değil, bu dünyada kurulacağına inanır. Eserlerini verirken belirli kılplar, belirli ölçüler, reçeteler içinde değil, insan dimağının yaratıcı gücüyle sanattan ödün vermeyerek çalışır. Toplumcu gerçekçi sanatçı için tabu konu yoktur. O, konularını işlerken onların "muzır" olup olmadıklarına bakmaz. Ancak yaratıcı çalışmasına engel olmak isteyenleri "muzır" olarak görür.

Renato Guttuso Heinz Dieckmann'ın kendisiyle yaptığı belgesel bir filmdeki sorularına ilişkin cevaplar verir. İtalyan KP ile ilgili düşünceleri sorulduğunda "bazı konularda farklı

düşünse de parti üyesi olduğunu, bundan gurur duyduğunu" söyler. (Guttuso 1983'te İKP'den senatör seçilmiştir.) Multimilyonluluğunun KP üyeliği ile bağdaşıp bağdaşmayacağı sorulduğunda "Özel mülkiyetle kişisel mülkiyetin ayrı şeyler olduğunu, kişinin sömürmeden kendi aklı, kendi emeğiyle kazanılan servetin KP üyeliği ile çelişmediğini" açık bir dille belirtir. Sanatta da hayatta da sevginin, aşkın her şeyin başı olduğunu söyler. Fuzuli'nin "Aşk imiş her ne var âlemde..." mısraını anımsatırca sanatta yaratıcılığın sırrının "aşk" olduğunu ısrarla vurgular. Heinz Dieckmann'ın Guttuso'yu "Aşk Bahçesinde Kızıl Bayrak" diye nitelendirmesinin nedeni de bu olsa gerek. Guttuso gibi bir sanatçının tüm eserlerini —ki bunlar arasında N.Hikmet'in Taranta Babu'su için çizimleri de vardır— burada inceleme olanağı yok. Ne ki önemli bir eserinden daha söz etmek gerekir. Dresden Devlet Müzesi'nde bulunan 190x320 cm. boyutlarındaki "Köylülerin Toprak İşgali" adlı tablosu güçlü bir kompozisyon şaheseridir. Sicilya'da topraksız köylülerin zaman zaman toprak işgallerinde bulunduğu biliniyordu, ama böylesi olayları tabloda yansıtmak ayrı bir önem taşıyordu. Guttuso için Neruda da, Pier Paolo Pasolini de şiirler yazdı. Yazımı Pasolini'nin şu dizeleyle bitireyim:

Kızıl rengin Guttuso tarihe
geçecek
kızgın çölden fıskıran bir
ırmak gibi...
Kızıl rengin Guttuso simgesi
olacak
işçilerin, şairlerin...
Kızıl rengin Guttuso
umudunu yansıtacak
kavganın, acının, zaferin!..

Geçen sayılarımızda hatalı olarak
çıkan resimaltı yazılarını Yoksul
Mutfağı (Brueghel) ve Un Eleyenler
(Courbet) olarak düzeltir, yazarın
de okurlarımızdan özür dileriz.

Togliatti'nin Gömülmesi (1972)

Sansür sinemamızı engellebilecek mi ?

Aydın YEŞİLYURT

Sanat, edebiyat, bilim ve tüm kültürel kavramlar Türkiye'nin yaşanan sürecinde, şimdiye değin görülmemiş boyutlarda tahribata uğradı. Toplumsal depolitizasyonla başlayan bu süreç, dayatılan "Anayasa" ile pekiştirilirken, çıkarılan "Muzır Yasası" ve "tepe"den gelen emirlerle hiçbir "sızıntı"ya meydan vermeyecek esaslara bağlandı. Ne ki tarihsel süreç tüm bu "önlemler" e rağmen, bilimin gösterdiği doğrultuda dev adımlarla olmasa da küçük küçük ivmelerle yoluna devam ediyor. Kitapların toplatılması, poşetlere sokulması, yayınların yasaklanması, gazetelere konan sansür, kimi yayın organlarının uyguladığı oto-sansür bu gerçeği değiştirmiyor. İnsan malzemesinin bu kadar çarçur edildiği ah-laki değerlerin ayaklar altına alındığı, bireyin bu kadar aşağılandığı, kişi özgürlüğünün yok edilerek yurttaşlık haklarının "teba" derecesine düşürüldüğü ülkemizde, iyiden güzelden yana, daha iyi bir dünya için mücadeleye yürüten "İNSAN"ın tümünden yok edilmesine gerici-
ciliğin gücü yetmiyor. Artık iyiden iyiyeye "çe-

lişkiler ülkesi" diye tanımlanan Türkiye'de hayatın her alanında bu durum somut olarak yaşanıyor. Tüm engellemelere rağmen işçiler grev alanlarına çıkıyor, fabrikalarda şu ya da bu şekilde direniş sesleri yükseliyor, bugün dayatılan koşulların önümüze koyduğu zorluklar aşarak anma toplantıları düzenlenebiliyor. Elbette tüm bunlar bedelsiz yapılamıyor. İnsanlarımız ağır da olsa bedeli ödemek pahasına güzel şeylere olan özlemi inatla, sabırla dile getiriyor, yol alıyorlar. Bu mücadelenin güzel bir örneğini birkaç yıldan bu yana sinemamızda da görmek mümkün. Yakın geçmişte ülkemizdeki sinemacılığa damgasını vuran "Yeşilçam" anlayışı artık yerini yeni değerlere terk etmeye başladı. Demode konulu arabesk filmler artık eskisi kadar rağbet görmüyor. Halkın güncel yaşamından yola çıkan, toplumun aksayan yanlarını işleyen, insani öne çıkaran, kültürel hayatımıza yeni insani öğeler kazandıran filmler hem beğeni ile izleniyor, hem de uluslararası alanda sinemamız temsil ediyorlar. Bilinen anlayışın dışında, sinemamız Atif Yılmaz, Zeki Ökten, Şerif Gören, Başar Sabun-

cu, Ümit Elçi, Yusuf Kurçenli, Ömer Kavur gibi rejisörlerle kimlik arama çalışmalarını sürdürürken Barış Pirhasan, Vedat Türkali, Çetin Öner gibi senaristlerle konu zenginliği ve nitelik buluyor.

Bu yıl dikkatleri üstünde toplanan filmlerin başında "Ses", "Sen Türkülerini Söyle", "Dikenli Yol" geliyor. Birbirini tamamlayan bu üç film 12 Eylül ve sonrasını yarıyor, yaşadığımız dönemden kesitler sunuyor. Rejisörlüğünü Halit Refiğ'in yaptığı "Teyzem" adlı film hem işlediği konu, hem de tekniği açısından üzerinde durulmaya değer nitelikte. "Teyzem"de çevresiyeli olan çelişkilerini çözemeyen gerçeğe bir kadının şifrenin oluşunun öyküsü yeni dönümlerle anlatılmaktadır. Sansürün çok üzerinde durduğu bu filmde, bir asker emekli olan üvey babanın kızına sarkıntılığı işlendiğinden sansür heyeti "Bir Türk askeri böyle bir şey yapmaz" gerekçesiyle filmin gösterimine izin vermedi. Film, ancak, "genel ahlâkı bozucu" sahnelerden temizlendikten sonra seyirciye ulaşabildi. Yine bir kadının nasıl istismar edildiğini sergileyen ve Pınar Kür'ün aynı adı taşıyan romanından

aktarılan "Asılacak Kadın" adlı film "örf ve ananelerimize uygun değil" gerekçesiyle gösterimine izin verilmeyen filmler arasına girdi. Şerif Gören'in Fakir Baykurt'un romanından uyarladığı "Yılanların Öcü" adlı filmi ise sansür engelini Danıştay kararı ile aşabildi. Tüm bu örnekleri uzatmak mümkün. Bir de sinema yapımcılarının uyguladıkları sansür var ki asil üzerinde durulması gereken, kanımca budur. Film yapımcısı sansür konusunda adeta "uzmanlaştığı" için hangi film sansüre takılacağı artık iyi bilmektedir. Onun için de sansürden geçeceğini düşündüğü filmleri yapmayı yeğlemektedir.

İster sansür kurulunun engellemeleri, isterse de "Yeşilçam"ın bilinen sinema anlayışı olsun, sürdürülmekte olan ilerici sinema mücadelesini durdurabileceği benzeridir. Verilmekte olan kavga er ya da geç başarıya ulaşacaktır. Bunun ip uçlarını peş peşe gerçekleştirilen (bunca engele rağmen) kaliteli filmlerde görmekteyiz. Bu mücadelede çağdaş sinema izleyicilerine de önemli görevler düşmektedir. Filmleri izlemek, eleştiri ve önerilerini çeşitli araçlarla duyurmak, olabildiği yerlerde sinema günleri düzenlemek, görülmeye değer filmleri yakın çevresinden paylaşarak önermek yapılacak işlerden sadece bazıları...

ABD'nin "ilan edilmemiş" savaşları

Reagan yönetiminin İran'a silah satışı ve satıştan elde edilen paranın contra'lara aktarılması olayıyla, basındaki yaygın adıyla "İran-gate"le, bir kez daha ABD'nin diğer ülkelerin işlerine nasıl müdahale ettiği, dahası bağımsızlıklarına karşı nasıl doğrudan saldırı yönelttiği yine görüldü. Reagan'ın "İran-contra" olayı, kendisinden önceki ABD başkanları zamanında da çeşitli ülkelere yöneltilen bu türden saldırılarla birlikte düşünüldüğünde, emperyalizmin tüm dünya halklarına barış zamanlarında dahi ne denli kıyasıya bir savaş yürüttüğünün açık bir ifadesidir. ABD yönetimlerinin 2. Dünya Savaşı sonrası yoğunlaşan ve açığa çıkan bu türden dış politika "maceraları", gizli-açık istihbarat örgütleri, basın yayın ağı, askeri zorbalığı, meşru hükümetlere karşı beslediği paralı asker çeteleri ile emperyalizmin dünya halklarına karşı her tür insanlık suçunu işlemekten geri durmayan siyasi-askeri-ekonomik yapısını bir kez daha teşhir ediyor.

U-2: ORTAYA ÇIKAN YALANLAR

1 Mayıs 1960 günü sabah 06.30 sıralarında Moskova'da Kızıl Meydan'da Sovyet işçileri bayram için son hazırlıkları tamamlarken, 31 yaşındaki ABD'li pilot Francis Gary Powers, daha sonra resmi açıklamalarda Türkiye olarak belirtilecek olan kalkış noktasından hareket ediyor, zamanın en gelişkin casus uçaklarından bir U-2 ile Sovyet hava sahasına yöneliyordu. ABD başkanı Dwight Eisenhower ve diğer yetkililerin daha başından itibaren U-2'nin bu casusluk uçuşundan haberi olduğu kısa süre sonra anlaşılacaktı. Aslında Pentagon ve CIA yetkilileri bu uçuşu inceden inceye hesaplamışlar, uçağı Sovyetlerin saptayamayacakları en garantili uçuş yüksekliğine yöneltilmişlerdi. Alınan tedbirler

bu kadar değildi. Uçağın —ihtimal verilmesi de— düşmesi halinde ateşlenerek uçağı tanımlanmaz hale getirecek tahrip sistemi vardı. Bir başka emniyet tedbiri daha alınmıştı: Pilotun yanında ne olursa olsun esir düşmemek için kullanacağı zehirle doldurulmuş bir gümüş dolar vardı.

Her şeyin planlandığı üzere gerçekleşmesi, Powers yönetimindeki uçağın Sovyetlerin askeri ve sivil tesisleri üzerindeki uçuşunu tamamlayarak Norveç'e inmesi beklenirken, planlar ansızın altüst oldu.

Powers saat 08.35'te Sovyet toprakları üzerinde 2000 km. yükseklikte uçarken, birden uçağının isabet aldığını hissetti ve sonradan anlatacağı gibi şöyle haykırıyordu: "My God, I've had it now!" (Tanrım, şimdi işim bitti!).

Bundan sonrası, ABD istihbarat ve askeri danışmanlarının öngördüklerinden tümüyle aksi yönde gelişti. Sovyet uçaksavarının keşfedip yere indirdiği U-2'nin pilotu uçağın tahrip mekanizmasını atesleyemediği gibi, kendisi de ölmek yerine paraşütle atlamayı tercih etmişti. Washington'dakilerin ise durumdan haberi yoktu.

Kayıbolan uçak konusunda ABD yönetimi kamuoyuna günlerce doğru bilgi vermedi. Basında yer alan açıklamalarda "Türkiye'den kalkan bir ABD meteoroloji uçağı kayboldu", "asla Sovyet hava sahasını ihlal amacı taşımadık" vb. deniyordu. ABD basını da hükümetin dürüstlüğüne(!) güvenerek her açıklamayı yayınlıyordu.

Ama aradan 6 gün geçmişti ki Sovyetler pilotun sağ olduğunu ve uçağın niteliğini açıkladılar; Washington inkâr ettiği gerçeği itiraf etmeye başladı. Ama bu kez de "silahsız bir U-2 uçağı muhtemelen Sovyet arazisi üzerinde uçmuş" türünden açıklamalar başladıysa da durum apaçık ortadaydı. Deneyebilir ki ABD'nin kuruluşundan bu yana ilk kez bir Amerikan hükümeti savaş hali olmayan bir zamanda böyle

bir harekete girişiyor ve tüm dünyayı olayla ilgili olarak bilinçli bir şekilde yanıltıyordu. The New Republic dergisi olayla ilgili olarak şöyle yazıyordu: "Gazeteciler bir yalanın yayılmasına böyle katkıda buldukları için müthiş dehşete düşmüşlerdi".

1960'daki olay sonrasında yapılan yorumlar, hemen hemen kelimesi kelimesine 26 yıl sonra patlak veren "İran-gate" olayına da uyuyor.

Gerek Dwight Eisenhower'ın U-2 olayı, gerekse Reagan'ın "İran-gate"i, ABD başkanlarının Kongre, kanun, kamuoyu, uluslararası hukuk ve diplomasi kuralları tanımaksızın, çeşitli gizli tezgah ve komplolarla dolu bir dış politikanın yürütücüleri olduğunun açık birer göstergesi.

Burada 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki tarihe kısaca baktığımız olursak, bugüne kadar tüm ABD başkanları ve yönetimlerinin dünya halklarına karşı bu türden "kirli-savaş" eylemlerini planladığı ve bunları teşvik ettiği görülmür. Eisenhower casus uçaklarına izin veriyor ve bir Orta Amerika ülkesi olan Guatemala'da karşı ayaklanma sahneliyor; ondan sonra yönetime gelen John Kennedy Küba kıyılarına "Domuzlar Körfezi çıkartması" adıyla bilinen saldırıyı tezgahlıyor; Lyndon Johnson Vietnam'a savaş ilanı olan "Tonking kararı"ni onaylatıyordu (savaş ilanına görünür gerekçeysi ise ABD askerlerinin provoke ettiği bir olay hazırlamıştı). Johnson'un halefi Richard Nixon Kamboçya'yı yakıp yakılan hava saldırılarını Kongre'den gizliyor, ondan sonra başkan olan Jimmy Carter ise Tahrân'da rehin tutulan Amerikalıları kurtarma gerekçesiyle, sonu İran çöllerinde hüsrana biten bir hareket planlıyordu. İşbaşına geldiği günden başlayarak soğuk savaş, silahlanma yarışını ve uluslararası gerginliği tırmandırmada elinden geleni ardına koymayan Reagan'ın ise "ABD'nin güvenliğini tehdit ediyor" gerekçesiyle Batı yarıküresinin en küçük ülkesi, nüfusu 150 bini bulmayan Grenada'yı işgal ettirdiği biliniyor. Reagan yönetimi Nikaragua'ya karşı ilan edilmemiş savaşını da vargüçüyle sürdürüyor. Bu saydıklarımız, ABD'nin, son olarak Reagan'ın "İran-gate" olayıyla Nikaragua halkına saldırıya karşı bağlanan "kirli savaş"ın kısa bir tarihçesi.

İRAN 1953: "CENTİLMENLER VE PİS İŞLER"

25 Haziran 1953'te zamanın henüz birkaç aylık, çiçeği burnunda ABD başkanı Eisenhower'ın atadığı Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in bürosunda "ortak özelliklere" sahip onbir kişi bir aradaydı; eski bir CIA ajanı bunlar için "pis işler yapmaya hazır

İran 1953: Halk Şah'ın heykellerini devirirken.

centilmenler" diyor. Bunlar Dışişleri ve CIA'nın başına getirilmiş John ve Allen Dulles kardeşler, Savunma Bakanı Charles Wilson, ABD'nin Tahrân büyükelçisi Henserton, CIA'nın güvenilir adamı Kermit Roosevelt, ABD'nin CIA'dan önceki istihbarat örgütü OSS ajanı ve eski başkan Roosevelt'in torunu Theodore Roosevelt ve diğerleriydi.

Kermit Roosevelt İngiliz istihbarat örgütü ile işbirliği yaparak İran'da Musaddık yönetiminin "içten devrilmesi"ni hedefleyen "Ajax operasyonu"nu kotarıcıydı. John Foster Dulles o günkü toplantıda "şimdi harekete" diye bitiriyordu. İki ay sonra "hareket" tamamlanmış, İran'da tekeliler petrol kârlarına darbe indiren Musaddık yönetimi devrilmiş, o sırada ülke dışına kaçmış olan Şah Rıza Pehlevi ülkeye geri dönmüş ve "millileştirme felaketinden" kurtarılan petrol kârları İngiliz ve Amerikan tekelileri arasında yapılan pazarlıkla yeniden sağlama alınmıştı. Dulles'in bürosundaki toplantının ardından Musaddık'ın devrilmesi operasyonunun yürütülüşüne girmesi ile, 1953 yılı Haziran ayı sonunda Amerikalı tuğgeneral Norman Schwarzkopf diplomatik dokunulmazlıktan yararlanarak gümrükten kontrolsüz geçirdiği büyük bavullarıyla Tahrân'a vardı. Tuğgeneralin İran'a geliş haberi çabuk yayıldı. TUDEH ve ilerici basın, 1940'lı yıllarda İran polis örgütünü kuran ve buraya Amerika'ya sadık adamlarını yerleştiren tuğgenerale karşı büyük bir protesto kampanyası başlattı. Schwarzkopf ise sadece birkaç dostu ile görüşmek üzere geldiğini söylüyordu ve bu "dostlar" hep de Musaddık aleyhtarı üst rütbede generaller ile elbetteki Şah'tu. Bu arada 2 Ağustos'ta yapılan halk oylaması, İran'da Musaddık yönetiminin sahip olduğu geniş halk desteğini bir kere daha ortaya koydu. Halk oylamasından bir hafta sonra CIA başkanı Allen Dulles eşi ile birlikte İsviçre'de bir geziye çıkıyordu. Bu görünürde geziye ABD'nin İran büyükelçisi Hen-

derson, CIA ve İran istihbarat örgütü yetkilileri de katıldılar. Grubu tamamlayan kişi ise Şah'ın kızkardeşi Prenses Eşref'ti. Bu "gezi" sürerken bir yandan da 10 binlerce Amerikan doları İran'daki Şah taraftarları ve Musaddık aleyhtarlarına ulaştırılıyordu. Halk oylamasının açık sonucuna rağmen Şah 13 Ağustos'ta Musaddık'ı görevden aldığı ve yerine general Zehedi'yi atadığını bildiren bir mektup yazarak Ramsar'a gidiyordu. Bir süre sonra da ABD büyükelçisi Henserton'un öğütüne uyarak Roma'ya kaçacaktı. Bu sırada Tahrân'da ise Şah'a karşı protesto yükseliyor, resim ve heykelleri yakılıp yıkılıyordu. CIA ise ordu ve lumpenler arasında bir "iç ayaklanma" örgütlemişti. Şiddetli çatışmalar sonunda Musaddık yönetimi devrilirken, general Zehedi gizlendiği yerden çıkıyor, Roma'ya kaçmış olan Şah ülkeye geri dönüyordu. CIA kaynaklı verilere göre, İran operasyonu ucuza başarılmıştı: 200 bin dolar harcanmıştı, o kadar.

John Foster Dulles —yani ABD Dışişleri bakanı— "Ajax" operasyonunu CIA ajanı Roosevelt'in anılarında belirttiği üzere "gözleri parlayarak ve hoşlanarak" anlatıyor ve ekliyordu: "Dünyanın her yerinde, her problem İran örneğine göre çözülebilir"di. Ve şimdi sıra dünyanın bir başka yerinde, "Amerika'nın arka bahçesi" olan Orta Amerika'da bir ülkeye —Guatemala'ya— gelmişti.

GUATEMALA 1954: "SIRA ARKA BAHÇEDE"

Mart 1951'de Guatemala devlet başkanlığına seçilen Jacobo Arbenz (ülke tarihinde o güne dek serbest seçimle işbaşına gelen ikinci başkandı) ilk konuşmasında Guatemala'yı "yarısömürge bir durumdaki ekonomisi ile bağımlı bir ülkeyken, ekonomik olarak bağımsız bir ülkeye dönüştürmek"ten söz ediyor ve bunun için büyük toprak mülkiyetine karşı bir program öneriyordu. Arbenz, bir kahve ve muz ülkesi olan Guatemala'nın ekonomisini dünya kahve fiyatlarının diktasından kurtarma ve ABD tekelinin ülke ekonomisi üzerindeki nüfuzuna son verme çabasına girişti. Yeni başkanın daha bu ilk konuşması Amerikan kökenli çokuluslu tekelilerin merkezlerinde bir "savaş ilanı" olarak değerlendirildi. Orta Amerika'daki talanı ta 1870'lere dayanan ve adı Orta ve Latin Amerika'da ilerici, halktan yana adım atmayı öneren yönetimlere karşı ard arda darbe girişimlerinde sıkça anılan Un ited Fruit Company (UF), bu ülkede gaspettiği toprakların "istimlak tehdidi" ile karşı karşıya olduğunu vurguluyordu. United Fruit özellikle 1930'lardan sonra hızla gelişerek, bu küçük ülkenin en büyük toprak sahibi, en büyük işvereni ve en büyük ithalatçısı oluyordu, hem de ne vergi ödüyordu ne de başka bir şey. ABD'li işadamlarının Guatemalalı generallerle kol kola sürdürdükleri yaşantı, muz işçilerine günlük ücret olarak yalnızca 50 sent ödenmesini de yeterince açıklıyordu. United Fruit aynı zamanda ülkedeki demir yollarının da sahibi ve işletmecisiydi, ülkenin tek ticaret limanı Puerto Barrios ile enerji ve haberleşme kaynakları da yine bu şirketin denetimindeydi. United Fruit'un Guatemala-

J.Dulles (solda) Eisenhower'le.

(Devamı 7. sayfada)

Terörist ABD

ABD'nin dünya halklarına karşı yürüttüğü "ilan edilmemiş" savaşlardan, tezgahladığı yüzlerce sabotaj ve komplodan örnekler:

- 1823- Monroe doktrininin ilanı: "Amerika Amerikalılandır".
- 1853- Amerikan donanmasının Japonya'yı "diplomatik ilişkiler" kurmaya zorlaması.
- 1855- Walker'ın paralı askerlerle Nikaragua'yı işgali; Amerikan hükümetinin desteğiyle kendisini devlet başkanı ilan etmesi.
- 1893- ABD'nin Hawaii'yi himayesine aldığı açıklaması.
- 1898- Filipinler'de bağımsızlık ilanı hiçe sayan Washington'un bu ülkeyi İspanya'dan 20 milyon dolara satın alması. Aynı yıl bağımsızlık ilan edilen Küba'yı ve Porto Riko'yu işgali.
- 1901- ABD birliklerinin Çin'deki Boxer ayaklanmasını bastırarak üzere gönderilmesi.
- 1903- Panama Kanalı bölgesine ABD çıkartması.
- 1912- Nikaragua'nın 30 yıldan fazla süren işgali.
- 1914- ABD deniz piyadeleri Meksika'da.

- 1915- ABD'nin Haiti ve Dominik Cumhuriyeti'ni işgali.
- 1916- General Pershing komutasındaki Amerikan ordusunun Meksika'ya girmesi.
- 1919- ABD'nin Sovyet Rusya'ya silahlı müdahalesi.
- 1932- Nikaragua'nın ulusal kahramanı Sandino'nun öldürtülmesi; Somoza diktatörlüğünün kurulması.
- 1950- ABD 7.Filosu'nun Tayvan'ı işgali. ABD birliklerinin Kore yarımadasına müdahalesi.
- 1953- İran'da Musaddık Hükümeti'nin CIA operasyonu ile devrilmesi.
- 1954- Guatemala'da Arbenz hükümetinin ABD kaynaklı darbeye devrilmesi.
- 1958- Endonezya hükümetine karşı ABD destekli askeri darbe.
- 1961- Küba Devrimi'ne saldırı: Domuzlar Körfezi. Kongo'da CIA desteğindeki darbecilerin başkan Lumumba'yı katletmesi.
- 1963- İngiliz Guyanası'nda seçimleri kazanan Jagan yönetimine karşı CIA'nın komplosu. ABD'nin G.Vietnam'da "iş biten" Diem'i düşürmesi.

- 1964- ABD uçaklarının Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ni bombalaması. Brezilya'da Goulart hükümetinin ABD müdahalesiyle devrilmesi.
- 1965- ABD'nin Dominik Cumhuriyeti'ni işgali.
- 1973- Şili'de kanlı darbe.
- 1980- "Rehineleri kurtarma" bahanesiyle ABD'nin İran'da operasyon girişimi.
- 1982- Amerikan piyadelerinin Lübnan'a çıkması.
- 1983- Grenada'nın işgali.
- 1984- Nikaragua limanlarına mayın döşenmesi. Başkan Reagan'ın İran, Libya, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Küba ve Nikaragua'yı "terörist" ilan etmesi.
- 1985- Nikaragua'ya karşı "ilan edilmemiş savaş"ın tırmandırılması.
- 1986- ABD uçaklarının Libya'yı bombalaması. Nikaragua ve İran'ın işçilerine ABD müdahalesi: "İran-gate"
- 1987- ABD 6. Filosu takviyeli olarak Lübnan önlerinde.

“Ben demokratım” demenin somutu

Süleyman Demirel'de bir değişim mi var? Demokrasinin asgari gerekleri ve kıstasları konusundaki görüşleri geçtiğimiz dönemde ne kadar gelişti, nereye kadar vardı?

Bunlar siyasete, özellikle de siyasetin demokrasi mücadelesi alanına ilgi duyanlar için epeydir enikonu merak konusu. S. Demirel kendisi de her fırsatta o merakî âdetâ sistemli bir biçimde körüklüyor. Meselâ *Cumhuriyet*'te (4-5 Ocak 1987) yayınlanan uzun söyleşide şunu demeye kadar varıyor: “Birisini gelmiş Türkiye'nin sırtına bir rejim giydirmişse ve sizi kıpırdatmıyor ise... solcu veya sağcı herkesin kendini ayırdetmeksizin bir müşteriğe gelmesi lâzım.”

Bunu okuyunca, ilk elde, “Eh, yine de bir hayli yol almış; bunu dahi söyledikten sonra, ötesi can sağlığı!” diyeceği geliyor neredeyse insanın.

Sonra, bakıyorsunuz, bu kadarıyla da yetinmiyor Demirel. Sözü ettiği “müşterek”i enikonu “somutluyor”:

“Solcu ya da sağcı olabilmek dahi... demokrasinin mevcudiyetine, demokrasinin mevcudiyeti ise hür seçime bağlıdır, bana göre, millet iradesinin üstünlüğüne bağlıdır... Ben demokratım diyorum. Hür ve demokrat bir Türkiye istiyorum diyorum... Bu nasıl olacak sorunuzun cevabı şudur: Hem hür olacak, adalet olacak, eşitlik olacak, ve ülkeyi idare edenler bu etkiyi milletin hür iradesinden alacaklar... Üstün iradenin serbest bir ortamda tecelli etmesi sağlanacak.” (*Cumhuriyet* 4 Ocak 1987)

Yine ilk bakışta, demokrasi mücadelesinde her durumu ve imkanı değerlendirme açısından olumlu sayılabilecek bir tavır. Bizlerin *demokrasi* anlayışımızla Demirel'in anlayışı arasında sınıfsal çıkarlarımız arasındaki uzlaşmazlık kadar büyük bir uçurum da olsa, öteden beri S. Demirel'in âlameti farikası olan bir tutumdan, “Demirel demokrasisi”nden *burjuva demokrasinin* asgari ölçülerine bir hayli yakınlaşmış gibi görünüyor aynı S. Demirel. Hem “Türkiye'nin sırtına giydirilen ve kimseyi kıpırdatmayan bir rejim”e karşı “solcu veya sağcı herkes”i bir müşterekte buluşmaya çağırıyor, hem de “milletin üstün iradesi”nin serbest bir ortamda tecelli etmesini, Türkiye'de “demokrasinin, özgürlüğün, adaletin ve eşitliğin” geçerli olmasını istiyor.

Ne var ki, S. Demirel'in bu sözleri daha başka tutum ve sözleriyle (hem de yine aynı söyleşide dile getirdiği başka görüşlerle) bir arada irdelendiğinde açıkça ortaya çıkıyor ki kazın ayağı hiç de öyle değil!

“Ben diyorum ki kim istiyorsa çıksın, seçmenlere komünist partisinin kurulmasının savunmasını yapsın, ben de onun karşısında olacağım, bunun çok yanlış bir şey olduğunu söyleyeceğim. Bunu yapmayın diyeceğim. Hani hepimiz aynı şeyi düşünmeyelim diyoruz ya!” (*Cumhuriyet*, 4 Ocak 1987.)

S. Demirel'in ne dediği açık: “Üstün irade” dediği şeyin *serbest bir ortamda* tecellisi alanında legal ve özgür bir işçi sınıfı partisinin yeri *yoktur*. “Hür ve demokrat Türkiye” hedefi, yurttaş haklarında ve adalette eşitlik talebi yurttaşların bir bölümü için sözkonusu olabilir, herkes için değil. Bu alandaki mevcut kısıtlayıcı mevzuata ve yasaklamalara asla dokunulmamalıdır. *Sağcı veya solcu herkes de işte bu “müşterek”te birleşmelidir!*

Daha da somutlarsak, sık sık “önümüzdeki ilk seçimde üstün iradenin serbest bir ortamda tam tecellisi”ne imkân sağlanmasını istediğini söyleyen Demirel hiç de önümüzdeki ilk seçimde “üstün irade”nin serbest bir ortamda tam tecellisinin sağlanmasını istemiyor. İstemiyor, çünkü önümüzdeki ilk seçimde de yine işçi sınıfının partileri üzerindeki legal çalışma yasakları sürerken yapılmasını istiyor. Hatta daha ilerki seçimlerde de aynı yasakların sürmesinden yana: Önümüzdeki ilk seçimde komünist partisi kurulmasını savunanlar olursa onlara kesinlikle karşı çıkacağını şimdi ilan ediyor.

Sorun, meselâ bir S. Demirel ve çevresinin dün oldukları yerden bugün geldikleri yere bakarak onları şu ya da bu taktik ve politika ile demokrasinin asgari kıstaslarına “çekmek” değildir. Sorun, bunun olmayacak duaya amin demek olduğunu göstermek de değildir. Sorun, demokrasi için mücadelede güçler mevzilenmesini, kimlerin nerde nasıl durduklarını doğru tespit ederek o tespite dayalı geçerli taktikleri ve politikaları üretmektir ve hayata geçirmektir.

Şimdi bunu da *daha* somutlarsak ne görürüz?

İşçi sınıfının mevcut partilerinin legal ve özgür çalışma imkânına kavuşup Demirel'in sözünü ettiği, burjuva demokrasisinde olabileceği ölçüde adil ve eşit koşullarda serbest bir seçime —önümüzdeki ilk genel seçime— katıldıklarını varsayalım. Bu partilerin aralarında oluşturacakları ortak bir platforma oy verecek yurttaşların sayısı çok mu az olur? Hiç de öyle az olmayacaktır. Kimilerini şaşırtacak, kimilerinin de korkularını doğrulayacak ölçüde çok olacaktır. Kaldı ki “üstün irade”nin gerçek sahibi, serbest seçme ve seçilme hakkı kısıtlanamayacak *her yurttaş* olduğuna göre, “üstün irade”nin tecellisi bakımından bu sayının çok ya da az olmasının hiç bir önemi yoktur. Seçme ve seçilme hakkı 10 kişi için de, bir milyon kişi için de bir ve aynıdır. S. Demirel de, zaten, kendisi ve onun gibi birkaç yüz kişinin seçilme ve sayısı az ya da çok başka yurttaşların da onları seçme hakkının haklı dâvasını gütmüyor mu?

Demek ki, S. Demirel'e kalırsa, önümüzdeki ilk seçimde “üstün irade”nin serbest tecellisi gerçekte sağlanmasa da olur. Meselâ birkaç milyon seçmenin kendi hür ve serbest tercihleri doğrultusunda dilediklerini seçme hakkı, ülkenin yönetiminde temsil edilme, yönetime katılma hakkı tanınmasa da olur.

Oysa S. Demirel'in “en başta gelen rejim meselesi” diye hep öne çıkardığı sorun millet iradesi üzerindeki baskı ve kısıtlamalara son verilmesi değil miydi? Bu durumda, pek de öyle olmadığı anlaşılıyor. S. Demirel birkaç milyon yurttaşın özgür tercihleri üzerindeki 141-142 ipoteğinin sürüp gitmesinden yana. Bunu açıkça söylemekten çekinmiyor. Bunun tersi bir durumda Türkiye için önemli bir “tehlike” görüyor ki böyle bir şeyin “çok yanlış” olacağını söylüyor. O “tehlike”yi göze almaktansa kendi savunduğu “eşitlik” ve “adalet” kavramlarından da, güttüğü dâvanın mantığından da fedakârlık etmekte hiç bir yanlışlık görmüyor.

Seçme ve seçilme özgürlüğünden başka, en az onlar kadar önemli, onlar kadar vazgeçilemez diğer demokratik hak ve özgürlükler konusunda 82 anayasasının genel esprisine duyduğu yakınlığın da kökü zaten burada: demokratik hak ve özgürlüklerin işçi sınıfı ve tüm emekçiler için de hayata geçmesinden duyduğu korkuda. “Yürümekle yollar aşınmaz” dediği günlerden kalkıp bugün geldiği yerde tüm siyasi kişiliğine ve görüşlerine, tutum ve davranışlarına damgasını vuran o korkudur. S. Demirel ve benzerleri ancak o korku ve o “tehlike” anlayışı, yani sınıfsal içgüdüleri elverdiği ölçüde “demokrat”tırlar!

Bir başka söyleşide (*Yeni Gündem*, 18-24 Ocak 1987) “...diyoruz ki hür ve demokrat seçim var, hür mahkemeler var, hür üniversiteler var, hak aramanın yolu açık, meclisler var, iktidar var, muhalefet var. Bunların hepsi var da komünist partisi yok. Buna demokrat bir rejim diyemeyeceğimizin izahını yapmak fevkalade güçtür,” diyor S. Demirel.

Hiç de güç değildir! Komünist partisinin “yokluğu”na —yani yasaklanmasına— gerekçe bulan ve bunu demokratlıkla pekâlâ bağdaştırabilen zihniyetin Demirel'in bütün bu saydığı alanlarda da Türkiye için demokrasi ve özgürlüğün ne kadarını yeterli saydığı bizzat S. Demirel'in en az 20 yıldır 1961 Anayasası aleyhinde sürdürdüğü demagojik ajitasyondan ve o ajitasyonun ül-

keyi 12 Eylül'e ve 82 anayasasına götüren süreçte oynadığı rolden bellidir.

S. Demirel'in öteden beri bilinen politik/sınıfsal tercihleri açısından bütün bunlarda pek de şaşılacak bir garabet yok. Ama aynı S. Demirel'in solcuları *böylesi* bir “müşterek”te sağcılarla bir araya gelmeye çağırması, bunu da “ben demokratım,” diyerek demokrasi adına, “Türkiye'ye giydirdikleri rejimle kimseyi kıpırdatmayanlar”a karşı çıkma adına yapması ve hele bir de bunu herkesin dileğini düşünmekte serbest olması gereğine bağlaması... işte bu, dünyada az rastlanır bir garabettir! Öyle bir garabet ki, S. Demirel'in kendisinin de bunun farkında olmaması imkânsız. Demek ki bir bildiği var!

Somut tahlilin ortaya koyduğu sonuç şu: S. Demirel'in böyle bir rejime karşı solcu veya sağcı herkesi üzerinde birleşmeye çağırduğu “müşterek”, gerçekte, kendisi ile her türden ve soydan *sağcı* arasında varolan bir *müşterektir*. S. Demirel o müşterek'i sürdürmekte basbayağı ısrarlı. Onun için de eline geçen her fırsatta Türkiye'de demokrasinin tam tecellisinden kaybedecek hiç birşeyi olmayanlarla, solcularla ve tüm demokratlarla arasına böylesine kapılmaz bir mesafe koyuyor; böyle yapmakla da, Türkiye'ye “o rejim”i giydirenlerle, demokrasi düşmanları ve faşistlerle, burjuva demokratik anlamda dahi demokrasiden gınahları gibi korkanlarla kendisi arasındaki mesafeyi bir o kadar *kapatıyor*.

Nitekim bunun bir başka göstergesi daha var. Türkiye'ye giydirilen rejimin 12 Eylül'den bu yana yaptıklarını S. Demirel'in *temelde* ne gözle baktığı, giderek o rejimle arasındaki *iştirak* noktalarının nereye kadar vardığını somutlaması bakımından son derece ilginç.

S. Demirel ve adamları ötedenberi ileri sürdükleri bir yakınmaya son zamanlarda epey ağırlık verir oldular. Demirel ve diğer bazı AP ricali üzerindeki siyaset yasağının “suçsuz ceza” anlamına geldiğini söyleyip duruyorlar. 12 Eylül'den bu yana Adalet Partisi hakkında da, hiç bir AP'li hakkında da herhangi bir suçlamaya dâva açılmamış. Hiçbir suçtan mahkûm edilmemişler. Buna rağmen cezalandırılıyorlar!

“Bir yerde bir fiil olacak, fiil olmazsa suç olmaz. Eğer bir fiil varsa, bu suçsa, bunun cezasını tayin etmek mahkemeye aittir. Benim şikâyetim, suç olmadan, mahkeme olmadan ceza tayin edilmesidir... Anayasa'nın geçici 4. maddesinde suç yok, ceza var. Geçici 4. maddede cezalandırıldıkları kişiler suç işlemiş kişiler idiyse mahkemeye verselerdi... ‘AP’yi mahkemeye vermeyin’ diyen mi oldu?” (*Cumhuriyet*, 5 Ocak 1987.)

Şimdi bu sözler 12 Eylül rejiminin demokrasi güçleri üzerinde sözde “bağımsız yargı” yoluyla estirdiği onca terör ve zulümün, hatta 12 Eylül rejiminin “suç” anlayışının aklanması değil de nedir? Gerçek o ki, 12 Eylül faşistlerinin sol örgütler ve üyelerine, ilerici işçi önderleri ve sendika militanlarına, demokrat öğretmenlere, barışseverlere, Kürt yurtseverlerine hiç yoktan icas edilmiş “fiil”lerinden kaynaklanan “suç” isnadıyla sıkıyönetimden ya da sivil yargıdan yararlanarak reva gördüğü muameleye —resmi cinayetlere, işkencelere, hapislere, tutuklamalara, hakaretlere, işsizliğe ve açlığa mahkûmiyete, kısacası onca *adaletsizliğe*— bırakın karşı çıkmayı, bütün bunları hafiften de olsa kınamaya ya da eleştirmeye S. Demirel'in hiç dili varmamıştır. Bugün de

varmıyor. Meselâ DİSK kararı konusunda söylediği tek şey: “Ben hâkim değilim.”

12 Eylül rejimi “MSP’yi mahkemeye verdi de ne oldu?” diye soruyor ama S. Demirel! Yani Erbakan ve taifesinin beraat ilâmını, hüküm giydirilerek cezaları “tayin” edilen solcuların, demokratların “suçlu”luk kanıtı sayıyor. Böylece cunta ile arasındaki bir iştirak noktasını daha, bir kere daha vurguluyor. En azından, kendileri —“bayrak diyen, ezan diyen, vatan diyen, millet diyen, aman bu yangını söndürelim diyen AP” (*Cumhuriyet*, 5 Ocak 1987)— ve benzerleriyle rejimin zulmüne uğrayanlar arasına “politik” mesafe koymaya, bu noktada da onlardan uzak durmaya özen gösteriyor.

Bütün bunlar —“üstün irade” üzerindeki 141-142 ipoteğinin sürmesinden yana olmaları gibi, uğratıldıklarından yakındıkları haksızlığa karşı ileri sürdükleri itiraz gerekçeleri de— Demirel ve çevresinin Türkiye'de iktidar üzerindeki hak iddialarının *vazgeçilemez koşullarını* nasıl değerlendirdiklerinin bir göstergesidir.

Ne ki öte yandan yine bütün bunlar S. Demirel ve çevresini faşistlerle aynı kefeye koymayı gerektirmez. Biz işçi sınıfı politikasına, komünizme ve komünistlere karşı olan, ya da —hattâ— demokrasinin tüm kıstaslarına ve normlarına riayette sonuna kadar tutarlı davranmayan herkesi faşistlerle aynı kefeye hiç koymadık, koymayacağız da. Ama faşist olmayanların da *faşist olmanın gereğini* yerine getirmek gibi bir sorumlulukları yok mudur? Faşist olmamanın asgari koşullarını yerine getirmeyi kendi siyasi kişiliklerinin, dünya görüşlerinin ve temsil ettikleri çıkarların kaçınılmaz bir gereği saymaları gerekmez mi? Bunun içindir ki biz, “ben demokratım diyorum. Hür ve demokrat bir Türkiye istiyorum. Adalet ve eşitlik istiyorum!” diye ortaya çıkan herkesin o asgari koşulları yerine getirmekle kendilerini *yükümlü* saymaları gerektiğini vurgulamakta ısrarlıyız ve hep ısrarlı olacağız. İsrarlı olacağız, çünkü onlar kendilerinde bu *objektif* yükümlülüğü görmedikçe bugünkü rejimle aralarında varolan ayrılık noktalarının onların demokrasi mücadelesine gerçek bir katkı getirmelerine, dolayısıyla da demokrasi güçleri arasında sayılmalarına yetmeyeceğini herkesçe bilinmesi demokrasi için mücadelenin en başta gelen gereklerinden biridir.

İşçi sınıfı yurt sorunlarına, ülkenin ve toplumun geleceğine, dünyadaki yerine, insanlarımızın mutluluğuna değgin kendine özgü alternatif platformu ve politikaları kitlelerin değerlendirmesine sunmasını sağlayacak legalite ve özgürlük koşullarını bizzat kendisinin ve onunla birlikte davranacak tüm demokrasi güçlerinin aktif mücadelesiyle gerçekleştirecektir. Burjuva demokratik anlam ve içerikte de olsa “üstün irade”nin serbest bir ortamda tam tecellisinin sağlanmasını burjuva politikacıların, S. Demirellerin ve benzerlerinin demokratik idrak ve izanından ya da lütfundan beklemeyecektir. Zaten beklemiyor da. Bu bakımdan sorun, meselâ bir S. Demirel ve çevresinin dün oldukları yerden bugün geldikleri yere bakarak onları şu ya da bu taktik ve politika ile demokrasinin asgari kıstaslarına “çekmek” değildir. Sorun, bunun olmayacak duaya amin demek olduğunu göstermek de değildir. Sorun, demokrasi için mücadelede güçler mevzilenmesini, kimlerin nerde nasıl durduklarını doğru tespit ederek o tespite dayalı geçerli taktikleri ve politikaları üretmektir ve *hayata geçirmektir*. Türkiye'ye giydirilen, kimseyi kıpırdatmayan bir rejime, o rejimin kefillerine ve bekçilerine ve tüm destekçilerine karşı olduğunu söyleyen ve solcusuyla, sağcısıyla herkesi o rejime karşı demokrat olmakta birleşmeye çağırarak meselâ bugün bir S. Demirel'in, yarın da bir başkasının somutta neden yana ve neye karşı olduğunu, kimlerden ne kadar uzak, kimlere ne kadar yakın durduğunun tespiti bu bakımdan son derece önemlidir.

Kanayan vicdan yarası

Halim TOĞAN

Dine itibar artıyor. Bir zamanlar nerdeyse hepten "avama mahsus" bir düşünce ve duygulanma tarzıydı. Şimdilerde toplumun üst katlarında, varlıklı aile çocukları, okumuş yazmışlar, adı vaktiyle devrimciye çıkmışlar arasında Müslümanlık —biraz abartma bir deyişle— âdetâ "kol geziyor"! Kimi aydın çevre tartışmalarında dincilik ve dindarlık adına kerameti kendinden menkul, tumturaklı iddiaların enikonu ciddiye alındığı, hatta yer yer böylesi iddialar üzerine "ilerici" toplumsal/politik stratejiler inşa edilmeye çalışıldığı görülüyor. Sorun, başka yanlarıyla olduğu gibi bu yanıyla da, kimi "hassas" bünyelerde uç veren kişisel bir fenomen olmaktan çıkmış, toplumsallaşmıştır. Hatta güncel planda politikleşmiştir.

Bu bakımdan din dalgasının yükselişinde göze çarpan bazı belirgin özellikleri ve dinin artan itibarı ardında belli bir politik açıdan ne yattığını kritik gözle incelemekte yarar var. Bu bağlamda fenomenin özellikle öne çıkan birkaç vechesi vurgulanmaya ihtiyaç gösteriyor.

Dine itibar ne zaman göze batarsa arttı?

Özellikle 12 Eylül'ün getirdiği, hâlâ daha süregelen ortamda arttı. İçinden geçtiğimiz dönemde, güçlendirilen devletin toplum üzerinde baskısı, sermaye ve işveren terörü, demokratik hak ve özgürlüklere uygulanan "özel gerekçeli" kısıtlar ve kitlelerin içine itildikleri genel depolitizasyon koşullarının sertliğine, ağırlığına karşılık dine ve dinci akımlara önceki dönemlerden de görece daha geniş, özel bir serbestlik tanıdığına, hayırhah bakıldığına hep tanık olduk. Son iki aydır olup bitenler, "irtica" olgusu üzerine koparılan gürültü işin ne boyutlara ulaşmış olduğunun kanıtı.

Dinin toplumsal saygınlığı

Eskiden dine bağlılık değilse de, dine bağlılığın çeşitli tezahürlerinin özgürce sergilenmesi şimdiki kadar kolay değildi. Dinin kitleler üzerinde toplumsal ve politik yönlendirme ve baskı aracı olarak işlev görmesine göz yumulmakla birlikte dinciliğin ve dinci akımların devletin yakın kontrolü altında belli sınırlar içinde tutulmasına, "çizmeyi aşmaması"na özen gösterilirdi. O kadar ki, laik olduğu söylenen bir devlette vicdanların özgür olduğu söylenen yurttaşlar kimi hallerde vicdanlarının gereğini yerine getirebilmek için (zaman içinde azalan bir ölçüde de olsa) çeşitli vesilelerle polis baskınlarını, tutuklanmayı, hepsi, gizlilik içinde davranmayı, toplumsal tecrit ve horlanmayı göze almak zorundaydılar. Genel kural olarak toplumun üst tabakaları ve devletin resmi makamları içinde aktif dincilik ve dinci akımları bırakın, dinin ve dindarlığın bile toplumsal saygınlığı bir hayli su götürür keredeydi.

Şimdi ise dine bağlılık kadar dine bağlılığın özgürce sergilenmesi de olağanüstü kolaylaştı. "Anarşi ve terör"e karşı, yani demokratik hak ve özgürlüklere uygulanan özel gerekçeli kısıtlara aktif itiraz, giderek daha ileri sosyal-politik taleplere ve sosyalizme karşı dine yüklenen işlev çeşitli resmi arkalamalar ve politikalarla öne çıkıp açıkça teşvik gördükçe dinin toplumsal saygınlığı da hızla artıyor. Ve o ölçüde de toplumun üst katlarında okur yazar, varlıklı aile çocuklarının, gençlik yıllarının politika kargaşasından, yenilgilerinden bunalıp ortada kalmışların içinde din kendi kişilikleri, yetişme tarzları ve dünyaya bakışlarıyla pekala bağdaşır bir inanç ve davranış sistemi olabiliyor. Artık kişinin vicdani kanaati doğrultusunda tanrıya inanmak ve belli bir tanrı inancının gereklerini yerine getirebilmek için ne hapse girmek, mahkemelerde sürünmek, polis baskısını göze almak, ne de entelektüel ve toplumsal saygınlıktan fedakarlık etmek gerekiyor, çünkü. Mehmet Akif dini inançları uğruna ömrünün son yıllarını yurt dışında geçirdi. Bu yıl ölümlüğünün 50. yılında Akif'i anma meyânında liselelerde Kur'an okunabiliyor; susuzluktan kırılan

Başkent Ankara'da devlet radyosu yağmur duası yayılıyor!

Fenomenin bir vechesi budur. Din "gettoda kurtulmuş", iyi aile çocukları ve erken yaşlanmış aydınların içinde serazad dolanabilecekleri cennet bahçesi olmuştur!

Fenomenin bir diğer vechesi ise genel olarak bireyin söz konusu ortamda içine itildiği "toplumsal kişilik" bunalımına ilişkindir.

Yıllardır, ardi arkası kesilmeksizin süregelen ekonomik ve özellikle de politik baskılarla topluma tepeden aşağı adeta kasıtlı dayatılan bir genel yozlaşma ortamında yaşıyoruz. Böyle bir ortamda kimilerinin hayata ve kendilerine bakışlarında, en yakın aile çevrelerinden başlayarak toplumla ve toplum kurumlarıyla kendileri arasındaki ilişkiyi değerlendirilerinde bir takım açmazlara, bunalımlara düşmelerinden daha doğal ne olabilir? Sık sık "Cumhuriyet tarihinin en büyük krizi" diye adlandırılan krizin doğrudan ürünlerinden biri bu. Kriz sadece ekonomik ve politik değil, politik olduğu için aynı zamanda moral. Cumhuriyet burjuvazisinin kendine özgü toplumsal "model" öngörülerinin ve o doğrultuda burjuva ve küçük burjuva aydınların birey olarak kendini oluşturma çabasında süregelen Kemalist avantajlarının iflasından kaynaklanan ve kendi de o iflası yeni entelektüel süreçlere dönüştüren bir kriz... Yalnız ekonomik ve politik hayatta değil, köşeyi dönme tutkusunun ortalığı sarmasından, dolaylı ya da dolaysız depolitizasyona kadar türlü baskılarla karşılıklılaşma, aceze ve yalnızlığa, boşluğa itilen birey vicdanında da yaşanıyor. Ve orda, bireyin vicdanında yaşanan krizin tam ortasında, adına layık her vicdanda kendini gösteren bir tepki ve tepkiye eşlik eden bir özlem belli bir dinamizmle dışa vuruyor: Kendi iflasını alternatiflik iddiasıyla kendi ilan eden düzenden hoşnutsuzluk ve düzenin acımasızca dışlayıp duvara sürdüğü geniş kitlelerle bağ kurabilme özlemi; ya da bir başka deyişle, her yurttaşın koyun gibi kendi bacağından asılmaya çağrıldığı bir ortamda birey olarak toplumsal kişilik kazanma çabası.

Politikanın çetin yolu

Bu çaba, bizatihi, olumlu bir çabadır. İnsanı insan yapan esas faktörün, toplumsallığı, bireyin hayatında ve yaşantısında ne denli belirleyici kritik önem taşıdığına kanıtıdır. Ama toplumsallığın somutu toplumsal ilişkilerdir; o ilişkilerin içeriğinde ve gelişme dinamiğinde kendini belli eder. Dolayısıyla kitlelerle bağ kurmanın gerçek yolu politikadan geçer. İflas eden düzenin alternatifine de politikanın kitlelerin bağında maddi güce dönüşmesiyle ulaşılacaktır. Oysa politikanın önünde bugün büyük ve çetin engeller var. Bunların kimi doğrudan ve açık, birçoğu sinsî ve gizli. Baskı, tehdit, gözdağının yanı sıra doğrudan ya da dolaylı ideolojik şartlandırmalar politikanın hayatı işlevinin ve önemini üzerini örtmüştür, kitlelerle bağ kurmaya giden yolu bir hayli daraltmıştır. Bunlar elbette ki aşılması imkansız engeller değildir. Aşıldığının ve dar yolda da olsa ilerlenebildiğinin yaşanan örnekleri yok değil. Ama bunu başarabilmenin her babayığının harcı olmadığını yıllardır yaşadığımız olaylar gösteriyor. Ayrıca, politikanın çetin yolunda yorulanlar da yalnız yüzgeri edip yoldaşlarını yarı yolda bırakmakla kalmıyorlar; daha baştan o yola girdiklerine bin pişman olup kendi kişisel teslimiyetlerini kolektif bir "erdem"e dönüştürmeye özeniyorlar; o sözde erdemi her önelere gelenle paylaşmak, politikadan yılmınlığı, nemelazımcılığı, kötümserliği ve sinisizmi herkese bulaştırmak için ellerinden geleni geri koymuyorlar. Ortalık şimdi böyle hıdayete ermiş, adeta "yeniden doğmuş" eski militanlarla dolu.

İşte böyle bir ortamda ve bu koşullarda bireyin kendine toplumsal kişilik belirleme çabası kimi hallerde çekiş yolunu, süyun hep kolayına gelen yerden akması gibi, idealizmde buluyor. Kitlelerle bağ kurmanın pratik temelini

yerini kitlelerle bağ kurmanın hayali alıyor. Kişi politikada içine düştüğü aczi dine ve geleneğe sarılarak giderme yolunu seçiyor.

Ne ki pratik gerçeklikle pratik gerçekliğin hayali birbirini yerini alabilir şeyler değildir. Aralarında dağlar ve iki temel dünya görüşü arasındaki uçurum kadar fark vardır. O yüzden de dinde hayali toplumsal kişilik arayışı, pratik gerçeklikte, kişisel kurtuluş telaşından öte bir şey değildir, köşeyi dönmenin bir başka pratiğidir. Koşulların çetinine dirençsizlik, düzenin iflasına tepkiyi kişinin kendinden ve tüm geleceğe yönelik canlı toplumsal ilişkilerden kaçınına dönüştürmüştür. Geleneğin kitlelerle bağ kurabilme açısından olduğu kadar kitleler için de önemi abartılmıştır; gelenek, ileriye doğru sıçrama tahtası olabilecek unsurları yerine, içi boşalmış, çürük çarık, gerici unsurları öne çıkartılarak, bireyin kendini içine hapsediği tutucu bir sığınağa çevrilmiştir. Bireyin toplumsal sorumluluğundan yine yan çizilmiştir.

Düzenin iflasına tepkinin böylesine bir kaçışta somutlanmasının ne denli vahim sonuçlara yol açtığı, yükselen din dalgasının tüm kültürel-moral boyutlarıyla ülke düzeyinde gözler önüne serdiği manzaradan belli. Yozluğun maddi/politik nedenlerine karşı doğrudan politik tavır alınış ve mücadeleden yerine dini inanç ve pratiklerin ikamesi o nedenlere teslimiyetin bir ifadesidir; onlara daha da etkinlik kazandırmakta, giderek yozlaşmaya hizmet etmektedir. Bu bakımdan kendisi de, dolaylı olarak, o yozlaşmanın bir başka vechesidir. Toplumdaki genel yozlaşmanın ve yükselen din dalgasının ardındaki güçlerin aynı güçler olması boşuna değildir.

Militanlık, ama nasıl?

Sonuçta bu kaçış, bireysel sorumluluktan yan çizme tutumu, bir yanıyla, tam bir politik pasifizm gibi görünür. Bugün dünyanın birçok yerinde ezilen, yoksul kitlelerle gerçek bağ kurabilmiş dindar kişiler ve din adamları emperyalizme, militarist despotizme, kapitalist sömürü ve tahakküme karşı aktif politik mücadele içinde. Gelişmiş sanayi ülkelerinde de aynı çevrelerin, hatta doğrudan din örgütlerinin barış ve silahsızlanma davasına nasıl omuz verdikleri bilinir.

Oysa bizim özellikle 12 Eylül koşullarında şevke gelen din adamlarımız ve dindarlarımız Suudi Arabistan gibi gerici, insan hakları düşmanı, emperyalist işbirlikçisi, petrol yüz milyarderi "geleneği" bir rejimle içiçe girmiş dinci akımların yörüngesinde, ellerini sıcak sudan soğuk suya değdirmeden mescit ya da salon Müslümanlığı yapmayı tercih ediyorlar. Demokrasi ve özgürlük sorununa vicdan özgürlüğü boyutu dışında ne ölçüde ilgi duydukları 12 Eylül düzeninden gördükleri teşvikten belli. Bütün dünyayı en yakından ilgilendiren barış konusunda, ülkenin ve bölgenin baş sorunu NATO konusunda zamana ve zemine göre yanar döner mavi boncuk dağıtmaktan öte hiçbir tavra angaje değiller. İsrail siyonizmi konusundaki ısrarlı anti tavırlarının ise ne kadarının politik bilinçten, ne kadarının geleneksel Yahudi düşmanlığından kaynaklandığı meşhuk. Kendilerine yakıştırdıkları toplumsal kişiliği kadın eli sıkılmakta gören sonradan olma Müslümanlar, bir yandan bağımsızlık, emperyalizm, kültür emperyalizmi üzerine ileri geri iddialarla mangalda kül bırakıyorlar; ama öte yandan üç kağıtçı bankerlerle, hayali ihracatçılarla, teşvik milyarderleriyle kolkola ve elele düzenin iflasından yabancı bankalara borç faizi çıkarılanların, ülkenin ve halkın sözde güvenliği adına ABD ile pazarlığa oturanların, milli eğitimi yarı faşist, yarı arabesk karmaşası bir ucubeye çevirenlerin, onlara aktif destek sağlayan "dini bütün" çevrelerin, ya da yine din ve gelenek adına onların yerine göz dikenlerin takipçiliğini, giderek militanlığın üstleniyorlar.

Bu da gösteriyor ki, aynı tutum, bir başka yanıyla —ve gerçekte— politik tavır almanın da ta kendisidir. İflas

etmiş olan kurulu düzeni tehdit içgüdüsünden etkilenmekte ve doğrudan doğruya düzenin teyidine yaramaktadır. Düzenin iflasından kanayan vicdanın yarası, düzenin idamesi için icat edilen gerekçelerle kapanmaktadır. Fenomenenin en önemli vechesi de budur.

Ne zamandır adeta resmi devlet politikasına dönüşmüş olan İslamı yüceltme çabasının bu bağlamda öne çıkan anlamı açık: "Her şeyin en iyisi bizdedir. Bugünümüzü ve yarınımızı belirlemede başvuracağımız kaynak, nicedir zındıkçasına sırt çevirdiğimiz geleneğimizdedir. Biz bize benzeriz. Türkün Türkten başka dostu yoktur. Dolayısıyla: bize-sosyalizm gibi yabancı ideolojiler gerekmez."

Burada vurgulama, besbelli, yabancı ideolojiden çok sosyalizm üzerindedir. Zira "yabancı ideoloji" kavramının felsefi ve politik içeriğini belirleyen, Türkiye'nin çağdaş koşullarında, işçi sınıfından duyulan korku ve sosyalizm düşmanlığından başka bir şey değil. O kadar ki, bu bağlamda "yabancı ideoloji"nin müslüman kısıtlarıyla Atatürkçü kistasları birçok noktada birbirine çakışır: Her ikisi de o korku ve o husumet üzerine temellendirilmiş politikaların birbirine çok fazla yabancılaşma duymayan eş düzeyde belirleyici unsurlarıdır. İstenmeyen yabancı ideoloji değil, "yabancılaşma" demokrasie tahammülü olmayanların maddi çıkarlarından menkul sosyalizmdir.

Nitekim İslamın her şeyin en iyisini temsil ettiği ya da bizim bize benzezemiz gerektiği gibi görüşler de kaynakları bakımından tümüyle değilse de, etkinlikleri bakımından büyük ölçüde Batı'dan esinlenmiş yabancı ideolojik yakıştırmalardır.

Hedef Batı'da da depolitizasyon

Batı'da burjuva bireyin içine düştüğü çağdaş moral tıkanıklık ortamında bir sürü safsata teorii ne zamandır Batı burjuva toplumu için bunalımdan çıkış yolunu toplumun mevcut, çağdaş dinamikleri dışında arama ve bu meyanda sosyalizmi bir çıkamaz, bütöl yol gibi gösterme üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu tür teorilerin bir işlevi Batılı burjuva toplum bireyine yöneliktir. Hedef, bireyi Batı'nın tüm olumlu tarihi birikiminden kuşkuya düşürüp depolitizasyonu sürmek, aktif politik süreçlerden koparmaktır. Ama bir çeşit "Batı'ya reddiye" diye nitelendirilebilecek bu tür teorilerin bir başka işlevi daha var: Üçüncü dünya ülkeleri toplumlarına yönelik. Onun içindir ki bu tür teoriler üç aşağı beş yukarı aynı temel argümanlarla, üçüncü dünya ülkelerinde de özellikle entelektüel çevrelerle ısrarla aşılanmaya çalışılıyor. Maddi temellerinden ve tarihi pratiklerinden soyutlanmış "yerli toplumlar" hay-

Dindarlarımız. Barış davasına omuz vermiyor, 12 Eylül koşullarında mescit müslümanlığı yapmayı tercih ediyorlar.

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

YENİ DÜŞÜN
8 Şubat 1987Umutlu Olmak
Bilimsel
Bir Haktır

Ömer B.Canatan

Umut ve umutsuzluk kavramları son yıllarda sıkça kullanılır hale geldi. Hatta o kadar ki, salt bu kavramlar üzerine kurulmuş ideolojik yaklaşımlara ve politik görüşlere dahi rastlanıyor. Nedir bu kavramların içeriği, somut hayatla ilişkileri nedir? Umut veya umutsuzluk birey ve toplum için bir karakter midir, belli bir andaki psikoloji midir, bu kavramların herkes ve her toplum için genel geçerli bir açıklaması var mıdır? Yoksa olduğundan fazla önem mi veriliyor umut ve umutsuzluk olgularına?

Umutlu olmak veya karamsar olmak anlamında, bireyle toplum arasında koparılamaz bir ilişki vardır. Ya toplumun belirli bir durumu nedeniyle bireyler umutsuzdur, ya da bireyler üzerinde öylesine genelleşmiş bir etki vardır da toplumun karamsar olduğuna dair görüntüler ortaya çıkmaktadır. Biri ötekini üreten, ama her halükârda "dışardan" belirlenen bir ilişki önündeyiz.

Umut, her şeyden önce mevcut durumun alternatifidir; dolayısıyla geleceğe ilişkin bir olgudur; yani henüz belli olmamış olanla ilgilidir. O halde umutsuzluk aynı zamanda var olan nesnel durumun ürünüdür. Umutsuzluğun alternatifi olarak umut, var olan nesnel duruma alternatif olabilecek nesnel bir geleceğe tekbül edebilir. Maddi koşullardan bağımsız bilimsel gerçekleri bulunmayan/herhangi bir "umudun" umut olamayacağı bir yana, böyle soyut umutlar, beraberinde çoğu zaman umutsuzluğu getirmektedirler. Umutlu olmak, kolayca anlaşılacağı gibi, bir karakter sorunu, kişisel bir sorun değildir; bilimsel bir sorundur.

Bireylerdeki umudu söndüren, karamsarlığı genelleşiren ve sonuçta bunu toplumun karamsarlığı düzeyine getiren, hiç kuşku duyulmasın ki toplumun önündeki sosyal ilerleme yollarının tıkanmasıdır. Bu tıkanıklığın doğal sonuçlarından biri, tek tek bireylerin umutsuzluğudur ve bu umutsuzluğun yaygınlaşarak, toplumsal bir umutsuzluk gibi görünmesidir. Gerek bireyler ve gerekse toplum, tarihin hangi safhasında olurlarsa olsunlar, var olan durumlarını mutlaklaştırmaktan, bunu yeterli sayıp razı olmaktan yana olmamışlardır. Var olanı kaybetme korkusu yığınları statükodan yana çekebilir ama yığınlar, politik bilinçle olmasa bile, değişimden ve gelişmeden, bu sürecin yaşamda yaratacağı yenilik ve yetkinleşmeden yanadır. Bu, bir "eğilim" ya da seçilmiş bir özlüm değildir, toplum olarak var olma tarzıdır. O halde, böyle hayati bir ihtiyacın gerçekleştirilemez olması ve gerçekleştirilemeyeceği inancının yaygınlaşması bireysel ve toplumsal karamsarlığın da kaynağı olur. Böylesi durumların kalıcı olamayacakları, ancak özel/tarihsel bir durum olarak geçici olabilecekleri, toplumsal ilerlemenin mutlak, bu ilerlemenin önünün tıkanacağı ve karamsarlığın da kaynağı olan durumun arızı bir olgu olabileceği kendiliğinden anlaşılır. Aksi mümkün ve söz konusu olsaydı, ne Fransız Devrimi Ortaçağ'ı çöplüğe atabilirdi, ne de Ekim Devrimi Çarlık despotizmini aşabilirdi.

Şu da var ki, "geçici" olduğu kesin olan böylesine "özel" durumların uzun süre aşılamaması halinde ortaya çok ciddi sonuçlar çıkmaktadır. Bugün Türkiye'de de filizlenmeye başlayan bu sonuçlar kimi durumda "ulusal yıkım" boyutuna varabilirler. Benzetmek gibi olmasın (!) Latin Amerika ülkelerindeki benzeri "modeller" toplumsal ilerlemenin hem amacı, hem de temeli olan insan faktörü üzerinde büyük yıkım yaratır. Çıkış yollarını açmakta zorlanan toplum salt ekonomik alanda bile, kendi üstüne kapanan, kendini ürettirip tekrar eden davranışlar edinebilmektedir. Böyle bir çıkışsızlığın kaçınılmaz sonuçları birey ve toplum yaşamında felsefi, ahlaki ve estetik derinliklere kadar yansımaktadır. Umutsuzluk, karamsarlık ve bunların tersyüz olmuş biçimleri sistematik bir düşünce haline gelmekte, yine umutsuzluk ve karamsarlık üreten mekanizmalar olarak meşrulaşmaktadır. Bu kez, birey ve toplum, kendi olması gereken perspektifinden kopmakta, gelişmeye uzak yakın ilişkisi bulunmayan umutlar üretmeye başlamaktadır. Köşeyi dönme felsefesinden, kendi "talihine" sonuna kadar güvenmek gibi olumsuz anlamda umutlar, insanların birbirini yiyerek kendilerini gerçekleştirdikleri bir yaşama biçimi olmaktadır.

Dünyada, yahut Latin Amerika gibi geniş bir bölgede, ya da Türkiye gibi tekil bir örnekte bu tür süreçler rastlantı sonucu ortaya çıkmıyor. Kapitalizmin insani ve insanlığa ait hiçbir sorunu çözemez durumda seyrediyor bulunması, muazzam birikim ve potansiyelini kendi tükenmişlik durumunu sürekli kılabilme için seferber etmesi, kendini ebedi ve mutlak bir form olarak kabul ettirmekte gösterdiği direnç, genel olarak dünyada ve dünyanın şu veya bu noktasında, sonsuz bir zenginlik içinde açığa çıkıyor. Kapitalizmin alternatifsiz olduğunun ispatlanmaya çalışılması, eğer belli koşullarda "zor" gerektiriyorsa "zor"la, felsefeyi, ideolojiyi, ahlak sistemlerini, savaşı vb. gerektiriyorsa bunlarla, insanın ve insanlığın alternatif arayışının üstüne gidilmesini gerektiriyor. Bu genel ortamdaki beslenen, ondan bağımsız ve ona karşıymış gibi gözükse de, son tahlilde o ortamın bir parçası olan kimi "sol" ideolojiler de, reel sosyalizmin -varsa kimi sorunlarından çıkarak- kapitalizmin alternatifi olmadığını ispatlamaya çalışıyorlar. Bunların giyindikleri teorik kılıfı birazcık kazıdığınızda kapitalizmin yarattığı umutsuzluğun doğrudan bir ürünü olan, umutsuzluktan beslenen ve zaten umutsuzlukla paralel olarak gelişen bir olgu ortaya çıkmaktadır. Bu teoriler de kapitalizme alternatif aramaktadırlar, öyle görünmek istemekteler; ama seçtikleri ölçü ve değerler bakımından ve sosyalizme karşı tutumları açısından kapitalizmin bir parçasıdır, alternatiflerini kapitalizmin içinde ve içinden üretmektedirler; kapitalizmin ideolojik bir uzantısıdır. Kapitalizmin en "olgun" biçimleri olarak "demokrasiyi" veya "sivil toplumu", yakın değil, mutlak bir amaç olarak koymaları bile bu yaklaşımların niteliğini ortaya koyar.

Dünyadaki veya kendi toplumundaki durum ne olursa olsun, umutlu olmak bireyin kendi elindedir. Bunun

için, kendi ölçülerini evrensel ölçülerle uyumlaştırmayı başarması, kendi amaçlarıyla insanlığın ortak amaçları arasındaki bağlantıyı sıkıca kurabilmesi yeterlidir. Yeterlidir ama bu uyumu sürekli kılmak onu şu veya bu baskıdan, işkenceden, tehditten ve hatta özel sorunlardan yara almaya- cak biçimde korumak koşuluyla. Elbette bu tek başına böylece, bir ahlak ilkesi olarak kalabilir; böyle bir umutluluğun fonksiyonel olabilmesi, toplumsal boyutuyla birlikte kavranması halinde mümkündür. Kendi kurtuluşunun anahtarını toplumsal insanın kendisiyle uyumlu olması, kendine karşı saygı duyması ve bunu bir tutarlı hayat tarzı olarak organize etmesi bir şey ifade etmez. Umutlu olmak bireyin kendi ellerindedir ama bu ifade, keyfi kullanıma kapalıdır.

Somut toplumsal yaşam temelinde irdelendiğinde görülecektir ki umut sorunu, örgütlülük sorunuyla özdeşdir. Örgütlü mücadele dışında bir yoldan bireysel veya toplumsal kurtuluş ummak, hatta umutlu olmayı denemek bile boşunadır, umutlu olmanın doğru ve bilimsel yorumuna aykırıdır. Böyle aykırı bir umutlanma, ne kadar reel bir temele oturtulmuş, kıllı kırk yaran hesaplara dayandırılmış olsa da, hayaldir. Örgütlü mücadele bireyin başlıca güven kaynağıdır, aynı zamanda umut kaynağıdır. Birey olarak kendini özgürce gerçekleştirmesinin de, etkin olarak var olmasının da biricik biçimi budur. Umudun temel çözümleyici olgu ör-

gütlülüktür.

Örgütlülük, kendi başına bir amaç olduğu için değil, belli bir insani ve toplumsal hedefe ulaşmanın vasıtası olduğu için önem taşır. Kendi maddi ve manevi ortamını daha insani kılmak, kendini daha insan kılmak, bunu bütün toplumun ve giderek insanlığın özlükleriyle birleştirmeyi başarmak, özlem olmaktan çıkarıp somut olguya dönüştürmek, örgüt olmanın ve örgütlü mücadele içinde bulunmanın yeterli sebepleridir.

Fakat kabul etmek gerekir ki, bu çerçevede bile, bilimsel anlamda umutlu olmak için yeterli değildir. Bu amaçlara varabilmek dünyanın, şimdiye kadar değiştirilememiş olan bölümünün, henüz dönüştürülemediği olan koşullarının da değiştirilip dönüştürülmesine bağlıdır. Bunda kendi payına, kendi ülkesinde kendine düşeni gerçekleştirmek, bunun için çaba göstermek şarttır. Yani, kendi bireysel varlığı için, bunun doğal sonucu olarak kendi ülkesi ve halkı için umut üretirken, aynı zamanda bütün insanlar ve insanlık için umut ürettiyor konumunda olmanın gereğini kavramış bulunmak gerekir. Böylesine iddialı bir hedef için güçlü ve umutlu olmayı başarmak, iddialı bir mücadeleyle doğrudan bağlantılı olmakla mümkün olabilir.

Değiştirmenin ve dönüştürmenin, biri siyasal, öbürü toplumsal olmak üzere bilinen iki temel boyutu vardır. Bunlardan siyasal olanı, toplumsal olanı başarma etkinliğine ulaşabilmeyi bir vasıtasıdır. Siyasal mücadeleyi

dışarda bırakan, siyasi mücadelenin hedeflerine bağlı olup başarısına hizmet etmeyen, siyasal hedeflerden bağımsız hedefler güden mücadeleler, gelip geçici başarıların, dolayısıyla umutların kaynağı olabilir, insan hayatında kısmi iyileştirmeler sağlayabilir. Ama böylesi mücadeleler son tahlilde mutlaka başarısız kalır. Bu tür mücadelelerle hayatı değiştirmek ve dönüştürmek mümkün olamaz. Ama bu tür mücadelelerle beslenen desteklenmedikçe merkezi siyasal hedefler için yürütülen mücadelenin başarıya ulaşmasından, toplumsal yaşamı değiştirip dönüştürmesinden, gelişmenin yolunu açıp tarihsel dinamikleri son söz sahibi yerine oturtmasından da söz edilemez.

Demek ki umut, doğrudan insanlar tarafından, ama belli bir toplumsalığa bağlı olarak üretilebilen, somut bir şeydir. Bir karakter, vaaz edilmiş doğal bir vasıf değildir. Somut duruma bağlı olarak, belli bir dönemde insanın kendini umutsuz ve karamsar, hatta korkak olarak ileri sürmesine karşılık, başka bir somulukta aynı insanın kendini bu kez her şeyi değiştirmeye muktedir bir güçle ileri sürmesinin sebebi budur. Dolayısıyla, umutsuzluğun üstüne yürümek, şimdiki karamsarlığı büyük toplumsal iddialara dönüştürmek, umutsuzluğun ve karamsarlığın kaynağı olan verili durumun üstüne üstüne yürümekle mümkün olur. Bu, sadece insani ve demokratik bir hak değil aynı zamanda bilimsel bir hakta da. □

Sovyet demokrasisinin
temeli: İşyeri Komiteleri

Ekonomist, maliyeci ve yazar Arslan Başer Kafaoglu, dünya sorunları ve Sovyetler'de son gelişmeler hakkında "Dünyada nereler oluyor?" adlı bir kitap hazırladı. Kafaoglu, Sovyetler'deki reformlarla ilgili olarak Nokta'nın sorularını yanıtladı.

Nokta: Gorbaçov Sovyetler'de ne gibi değişiklikler yapmak istemektedir, getireceği yenilikler nelerdir?

Kafaoglu: Aslında Gorbaçov'un yapmak istediği şey, Sovyetler'de halkın coşkusunu elde ederek bu yolla üretimi artırmak ve bir sınıfsız toplumun da açıklıkla yönetilebileceğini dünyaya ispat edip

sempati toplamak. Böylece Sovyet rejiminin barış hakkındaki tutumunun samimi olduğuna dünyayı inandırmak, ülkeyi silahlanma giderlerinden bir dereceye kadar kurtarmak, halka kalıcı, sınırsız bir yaşam sağlamak. Şunu belirtmeliyiz ki, şimdiki hareketin asıl temelini "İşyeri Komiteleri" oluşturmaktadır.

Nokta: Bu İşyeri Komiteleri'nin işlevi nedir?

Kafaoglu: İşyeri Komiteleri Sovyet demokrasisinin temelini oluşturuyorlar. Bu komiteler planlamanın ilk basamaklarını hazırlarlar, başka bir deyişle planlama İşyeri Komiteleri'nin tasarıları ile başlar. İşyeri Komiteleri, işçi-

nokta

8 Şubat 1987

ler arasında ve sendikalarda Gorbaçov'un lehine büyük destek sağlamıştır.

Nokta: Kruşçev de bir reform hareketi başlatmış, ancak bunun sonunu getirememiştir. Gorbaçov'un bu konudaki şansını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kafaoglu: Kruşçev, Gorbaçov gibi hareketini temelde başlatmamıştı. Daha doğrusu Kruşçev reform politikasını tek başına yürütebileceğini sanıyordu. Oysa Gorbaçov hareketi tabandan başlatarak yukarıya egemen olmuştur. Bu hareket Kruşçev'in hareketi gibi temelsiz değildir. Gorbaçov'un reformları tamamen bilimsel esaslara dayanan, işgücünde verimliliği artıran, yeni teknolojileri hakim kılan, bu yenilikleri kabul etmeyenleri işyerinden uzaklaştıran, tayı ve terfi işlemlerini parti üyeliği kriterine bağlamayan bir girişimdir.

Nokta: Bir süre önce görevinden alınan Kazakistan Parti Sekreteri Kunayev, son Merkez Komitesi toplantısında Politbüro'dan da uzaklaştırıldı. Kazakistan'dan sonra başka cumhuriyetlerde de sorunlar çıkabilir mi?

Kafaoglu: Batılı gözlemciler bazı yerel cumhuriyetlerde geçen son olayları abartıyorlar ve temelde yapılan yenilikleri küçümsüyorlar.

12 Eylül'ün
"Hiç"ten gerekçesi

ALKİŞ aldı Mükerrer Hoca. 12 Eylül'ün perde arkasındaki gerekçesini net biçimde ortaya koyduğu için...

ANAP Yozgat Milletvekili Profesör Mükerrer Hiç, dün Tarabya Oteli'nde Basın Sendikası tarafından düzenlenen "24 Ocak Kararları'nın 7'inci yılında Türkiye" konulu sempozyumda konuştu. Ve 24 Ocak ile 12 Eylül'ün amaçlarını bakınız nasıl tanımladı

"1979'da ideolojik grevler yapıldı. 1982 Anayasa'sında da buna tepki olarak sendikal haklar kısıtlandı. Mesele ideolojik amaçlı grevler sonucu 1979'da 1.4 milyon işgünü, 1980'de de 4 milyon işgünü kayboldu. Grevler o

kadar anormal hadlere çıkarılmıştı ki 12 Eylül hareketi bunu engellemek için yapılmıştır."

Profesör Mükerrer Hiç, 12 Eylül'ün amacını muhalefet partilerinden daha açık ortaya koyarken sanırım bir konuyu eksik bıraktı... Acaba Türkiye'de (ideolojik veya değil) grevde geçen gün sayısı Batılı demokratik ülkelerin kaçta kaç oranında daydı? Sayın Hiç bunu da belirtse, 12 Eylül hareketine neden olan grev yoğunluğunun "hiç" denecek kadar az olduğunu sergileyecekti. Grevlerin yasaklanması ve sendikal hakların kısıtlanmasının Türkiye'ye kazandırdığı mı?

Duruma bakılırsa "hiç!"

Milliyet,
28 Ocak 1987

- 10 -

İlkbaharda Podolsk'a taşınmış ve bu arada kent dışında, Pahra kıyısında yazlık olarak kullanılmak üzere bir daire tutmuştu. Volodya bir hafta kadar yanımızda kalmıştı. Yürüyüşlerimiz, Podolsk çevresindeki nefis manzaralı yerlerde yaptığımız sandal gezilerine katılıyor, coşkuyla kroke oynuyordu. Yanımızda kaldığı süre içerisinde Lepeşinski ve Şesternin —karısı bayan Sofya Pavlovna ile birlikte— onu ziyaret ettiler, Şesterninler geceyi bizde geçirdiler. Volodya'nın bu görüşmeler sırasında, onların da savunduğu, yurtdışındaki "Raboçeye Delo" grubunun görüşlerine sert biçimde saldırdığını hâlâ hatırlıyorum. Bu sırada İlyiç'in başka ziyaretçileri de oldu, bunların hepsiyle konuşarak onları çıkarılması düşünülen tüm Rusya çapındaki gazeteye düzenli olarak katkıda bulunmak konusunda ikna etti ve bu iş için şifreler kararlaştırıldı. İlyiç bu gazete tasarısını yalnızca en yakın dostları, sırdaşlarıyla konuşuyordu.

Yurtdışına gitmek üzere yola çıkmadan önce Vladimir İlyiç'in bir tek isteği kalmıştı: Ufa'ya gidip, Mart 1901'e kadar polis gözetiminde kalacak olan karısı Nadejda Konstantinovna'yı bir daha görebilmek. Bunu gerçekleştirmek üzere annemiz Petersburg'a gidip izin koparmaya çalıştı, başarılı da oldu. Kendisinin de oğluyla birlikte gideceğini söylediği için, üçümüz böylece önce trenle Nijni'ye gitik, oradan da vapurla yolumuza devam ettik.

Bu yolculuğu çok iyi hatırlıyorum. Temmuz ayıydı ve nehir suları kabarmıştı. Önce Volga, sonra da Kama ve Belaya üzerindeki vapur yolculuğumuz harikaydı. Bütün günü güvertede geçirmiştik. Volodya'nın neşesi doruğundaydı, nehirin ve çevredeki ormanlardan esen rüzgarı doya doya içine çekiyordu. Kama ve Belaya arasında işleyen küçük vapurun bomboş güvertesinde gece yarısına dek sohbet ettik. Annemizin uykusu geldiğinde kamarasına çekilmişti, sayısı zaten az olan yolcular da erkenden kamaralarına gitmişler, güverte bize kalmıştı. Nehrin her iki yakasının sessizliği içinde, gizli konuşma yapmak için tam bir fırsat bulmuştu. Vladimir İlyiç, partinin kuruluşunda belkemiği vazifesi görecektüm tüm Rusya çapında bir gazetenin tüm detaylarını heyecanla anlattı. Sürekli takiplerin parti kongresinin Rusya'da yapılmasını imkansız kıldığına işaret etti. Daha o yılın Nisan'ında güneydeki bir çok parti örgütü hemen tümden yok edilmişti. Bunlar arasında Yekaterinoslav'daki "Yuşni Raboçi"nin redaksiyon kurulu da bulunuyordu. (Daha önce belirtildiği gibi), gene Samara'dan arkadaşları olan ve İlyiç Pskov'a giderken birkaç günlüğüne Moskova'da bizde kaldığında, yapılması düşünülen II. Parti Kongresi hakkında onunla konuşmak üzere evimize gelen İ.C.Lalaysan da tutuklananlar arasındaydı. "Daha hazırlıkları bile böylesi başarısızlıklara ve kayıplara yol açıyorsa, parti kongresini Rusya'da yapmak imkansızdır. Ancak yurtdışında yayınlanan bir organ, ekonomizm gibi akımlarla uzun vadede mücadele edip, partiyi sosyal-demokrasinin doğru kavranmış esasları etrafında birleştirebilir. Yoksa, Parti Kongresi yapılsa dahi, herşey I. Parti Kongresi'nde olduğu gibi sonradan darmadağın olur" diyordu.

Yıllar sonra şimdi, o gece onunla yaptığımız konuşmaları tam olarak nakledemesem de, konuşmamızın genel içeriği zihnime iyice yerleşmiş durumda. "Emeğin Kurtuluşu" grubuyla "Raboçeye Delo" grubunun tutumları, iki grup arasındaki sürtüşmeler üzerine konuştuk. Vladimir İlyiç "Emeğin Kurtuluşu" ve G.V.Plehanov'dan yana konuşarak ona yöneltilen dostça davranmamak ya da kibirlilik ithamlarına; gruba yöneltilen pasif kalma suçlamalarına karşı hararetle bir savunma yaptı. Şesternin ve partide görev almış partili işçiler gibi, ben de bize genişçe literatür sağlayan, yazılarımızı basan, siparişlerimizi karşılayan "Raboçeye Delo" grubuyla ilişkilerimizi kesmenin doğru olmayacağına işaret ettim. Örneğin, Moskova Komitesi Mayıs 1900 bildirisini basılmak üzere gönderdiğinde sözkonusu grup bunu basması karşılığında, mektupla cevap bile vermeden "Emeğin Kurtuluşu" grubundan ne beklenebilirdi? Vladimir İlyiç ise o insanların pratik çalışmalar için yaşlarının ilerlemiş ve sağlıklarının bozulmuş olduğunu, bu konuda gençlerin onlara yardımcı olması gerektiğini, ancak bunu kendilerini yaşıllardan tecrit ederek değil, onların kararlı önderliklerini kayıtsız şartsız kabul ederek yapmaları gerektiğini söyledi. Yoldaşlarla yurtdışında çalışmayı bu doğrultuda tasavvur ediyordu.

O gece, Bernstein, Kautsky, "Kredo" ve "Anti-Kredo" üzerine de konuştuk, kısaca o zamanki güncel sorunların hepsine değindik. Volodya'nın neşesi yerinde, konuşması sürükleyiciydi. Bu yolculuk benim için en güzel anılardan biridir. Ufa'da, V.İlyiç oradaki yoldaşları ziyaret etti. Bunlar arasında kendisiyle daha önce şifre kararlaştırdığı Krohmal da bulunuyordu. Çevredeki birçok ilçeden sürgün-

ler gelip İlyiç'le konuştular. Üç gün sonra annem ve ben geri dönerken o, bir süre daha orada kaldı, sonra az bir zaman Samara'da kalıp trenle geri döndü. Gittiği her yerde mektuplaşmak üzere şifreler oluştuyordu. Podolsk'a dönüşünden kısa bir süre sonra yurtdışına çıkmak üzere bizden ayrıldı. İki hafta sonra ben de onu izledim.

Sürgündeki yaşantı

Yurtdışına çıkma imkanını 1911 yılı Ekim-Kasım aylarında elde ettim ve Paris'te Vladimir İlyiç'in yanında iki hafta kadar kaldım. Maddi bakımdan yaşantısını kötü buldum, kötü besleniyordu, üstü başı dökülüyordu. Onu hemen ertesi sabah bir dükkana giderek kalın bir palto almaya razı etmeye çalıştım, ama bunu kesinlikle reddetti. Ertesi sabah onun gelmesinden ümidimi kesmişken, kararlaştırdığımız saatte avluya açılan pencerenin altına gelip beni çağırınca şaşırıldım. Sonradan anlaşıldı ki, ben yanlarından ayrıldıktan sonra Nadya önerimi kabul etmesi için onu ikna etmiş. Volodya pahalı bir palto istemiyordu, ancak satıcının dükkandaki bir paltonun "evladiyelik" olduğu konusunda onu ikna etmesinden sonradır ki paltoyu almaya razı oldu, bu kez de yeni bir ceket almayı reddetti. Ben onun cekte de şiddetle ihtiyacı olduğu görüşündeydim oysa. Bu ziyaretim sırasında İlyiç'in alışılmadık aksine, neşeli olmadığı dikkatimi çekti. Bir ara gezerken bana "gelecek devrimi görebilecek miyiz?" dedi. Bunu söylerken 1895'te Okrana'da çekilen resmindeki gibi üzgün bakıyordu. O sıralar gericiliğin azgın dönemleriydi. Yeniden canlanmanın belirtileri olan "Svesda" ve "Mysl" in yayınlanması ise hemen hemen hiç dikkat çekmiyordu.

Döndükten sonra, ona nasıl yiyecek göndereceğimi araştırdım ve Paris'e jambon, sucuk vb. et mamülleri gönderdim. Bunun üzerine şimdi artık kaybolmuş olan bir mektubunda, evde yapılan jambonun "şahane bir yiyecek" olduğunu yazmasından anladım ki, Paris'te yemek zorunda kaldığı etle gönderdiklerim arasında büyük fark vardı. Buna karşılık, sonraları gittiği Avusturya'ya et türünden yiyecek gönderilemiyordu. Krakov'da oturdukları sırada ise havyar, kurutulmuş alabalık, mersin ve ringa balığı vb. balıklarla, Nadya'ya haber vermeden onun için istediği tatlılar gönderdim. Bu tatlılardan hem onun, hem Nadejda Konstantinovna'nın 1912-13 yıllarında yazdıkları mektuplarda söz edilir.

1917'den görünüm

Subat Devrimi adeta büyüleyici bir biçimde çok hızlı geldi. Devrimin ilk günlerinde "Pravda"nın redaksiyon sekreterliğini üstlenmiştim. Büyük bir sabırsızlıkla V.İlyiç'in dönüşünü bekliyorduk. Yola çıktığı haberini aldığımızda, onun böyle açık yolculuk yapabileceğine inanılmaz gördük. Sabırsızlıkla yolunu gözlüyorduk. Onu karşılamak üzere Finlandiya garına gittim. O günlerde ben de büyük, aydınlık saçan bir olayın geliştiği izlenimi uyandı, her yerde sevinç hakimdi. Akşam saatlerinde Finlandiya garında işçi kitlelerinin oluşturduğu büyük bir kalabalık vardı. İşçiler V.İlyiç'in treninin durduğu peronda saflar halinde dizilmişler, onu büyük bir sevinçle selamlıyorlardı. İşçilerin sevinçli ve o törenin coşkusunu yansıtan yüzleri hep aklımdadır. Hep birlikte İlyiç'in bir konuşma yaptığı gar binasına gittik. Bu konuşmanın içeriğini tam olarak hatırlamıyorum, yalnızca genel havaya kattığı canlılığı hatırlıyorum.

Vladimir İlyiç Finlandiya garının önündeki meydana bir zırlı aracın üzerine çıkıp konuştu. Kızıl meşaleler etrafı aydınlatıyordu, genel hava ise tarifi imkansız bir biçimde, bir yandan sevinç ve coşkuyu, diğer yandan da biraz korkuyu barındırıyordu. Gerçekten V.İlyiç böyle serbestçe ve açıkça konuşabilir miydi, yoksa biz mi öyle olabileceğini düşünüyorduk?

İlyiç bizde, Şirokaya caddesinde kaldı. Yanına gelen pek çok yoldaşla pek çok konuşma yaptı. Bu konuşmalardan bölük pörçük birşeyler aklımda kalmış. Bolşevik görüşte olan, ama hükümetin mağlubiyete uğratılması görüşüne katılmayıp, savaşa son vermenin çok zor mümkün olacağını savunan birçok yoldaşın bu konuşmalardan sonra hemen ikna olduklarını gördüm. Onlarla konuşması olağanüstü bir ikna etkisi taşıyordu.

Ortalık çok hareketliydi, işimiz başımızdan aşkındı. Her gün "Pravda"da bir aradaydık ve ben onunla birlikte çalışıyordum. Pek çok insanın talebi oluyor ve sürekli toplantılara gidiyorduk.

Bu arada, onu karakterize eden kimi kişisel özelliklerine de biraz olsun değineyim. Bir defasında eve geldiğimde, onu, kendisini çok seven 11 yaşındaki evlatlık oğlumla oyun oynar, boğuşurken buldum. Çocukları çok sever, onlara karşı nasıl davranılacağını çok iyi bilirdi. (O gün) yemek masasının çevresinde dolanarak oğlanı kovalıyor ama çocuk ondan çevik olduğu için yakalayamıyordu. Bu yüzden çocuğu yakalamak için masanın üzerinden uzandı ve bu enerjik hareketiyle masa devriliş, üzerindeki sürühi yere düştü, üstündekiler de devriliş kırıldı. Böyle bir sahneyi V.İlyiç'in ciddi çalışmalarının yanısıra, nasıl hararetle oyun oynayabildiğini göstermek için anlattım.

Temmuz'da gösteriler başladığında evimizi terketti. İlk mahkemeye gidip teslim olmak üzerinde durduysa da, sonraları tutuklanmasından sonra onu kesinlikle öldüreceklerini, arkasından timsah gözyaşları dökceklerini, bu ölüm olayını "maalesef önlemenin mümkün olmadığını" ileri sürecektiklerini, onunla bu şekilde hesaplaşacaklarını söyledi. Bu durumda onun hayatından endişeleniyorduk. Özellikle evimizde yapılan aramalardan sonra onun bu düşüncesinde ne kadar haklı olduğunu gördük. Bu aramalar Çarlık Rusyası sırasındakilerden başkaydı. Kapı açılır açılmaz süngüleri takılı, yüzleri kederli, vücutları bir deri bir kemik askerlerle yüz yüze geliyorduk. Askerler sertlik içinde, aranan kişiyi bulabilmek için koridorlara oraya buraya koşuyordular. Önceleri olduğu gibi, bu kez aradıkları kitap değildi, kitaplara bakmıyorlardı bile. Süngülerini yataklara, divanlara saplıyor, sanki aradıkları kişi onların içinde saklanıyormuş gibi bütün sandıkları açıyorlardı. Elbette bu yaptıkları için hiç de hesap verme gereği duymuyorlardı. Nadejda Konstantinovna'nın anlattıklarına göre, onu, kocamı ve ev hizmetine bakan kadını tutukladıkları olay şöyle gelişmiş: Ev hizmetine bakan taşralı, sıradan kadıncağz kapıyı açtıktan sonra işine dönüp, birşeyler almak üzere mutfağa gitmiş. Arama yapmaya gelen askerler onun V.İlyiç'i sakladığını ve şimdi de onu uyarmaya gittiğini düşünmüşler. Bunun üzerine tüm evi aramışlar. Bu ikinci aramayı. İlk aramada ise V.İlyiç'i tanıdığını iddia eden bir ajan vardı. İlyiç'i bulamayınca bu kez albümde onun resimlerini aramaya başladılar, bir resmini buldular. Sonra kocama bakıp, ikisinin arasında hiçbir benzerlik olmamasına rağmen, "işte bu, odur" deyip, Mark Timofeyeviç'i tutukladılar ve bir kamyonu bindirip götürdüler. Sonra mesele anlaşıldı. Askerler bizim evimize arama yapmak üzere geldiklerinde, yarıktan kadın aynı düşüncesizliği bir daha yaptı. Kapıyı açtıktan sonra bir yerlere çekip gitti. Askerler hemen onun arkasından koşup evin avlusunda her yerin altını üstüne getirdiler. Bu arama üç saat kadar sürdü. Ev büyüktü ve askerler V.İlyiç'in saklanabileceğini düşündükleri her köşe bucağa bakıyor, her şeyi evirip çeviriyorlardı. İki asker evde oturup bekledi. Bu arada Nadejda Konstantinovna evde yoktu. Eve yaklaşırken durumun pek tekin olmadığını anlamış, hemen oradan uzaklaşmış. Bu sırada ikiz kardeşim ve ben yemek odasında oturuyor, başımızda iki asker, çay içiyorduk. Askerler çok öfkeliydi, bir tanesi: "onu görsem, kendi elimle öldürürüm" dedi. Maria onlarla konuşmaya başladı. Onlara çay ve üzerine jambon vs. konmuş ekmeğe ikram ettik. Bu arada Maria, "onun satılmış olduğuna neden inanıyorsunuz? Bunu nereden biliyorsunuz? Bunca yıl illegal çalıştı, Çarlık'tan çok çekti" diye sordu. Sohbet sırasında biraz yumuşadılar, bir tanesi "öyleyse Kerenski satılmıştır" dedi. Kız kardeşim devam ederek, "neden illâh ki birileri satılmış olsun?" diye sordu.

Bu aramadan sonra üç defa daha geldiler. Bu olaylar üzerine Şirokaya caddesinde oturduğumuz evin diğer sakinleri bize tam anlamıyla düşman kesildiler ve böyle "zararlı" kişiler olan bizlerin evi terk etmesini istediler.

Şimdi de Ekim'le ilgili birkaç bölük pörçük anımı anlatayım. Bu kadar sık arandıktan sonra V.İlyiç'in nasıl ve hangi yoldan geri dönebileceği ve askerlerin tutumunun, onun açısından tutuklanma tehlikesinin ortadan kalkacak kadar değişip değişmediği üzerine, ifade edilmesi güç kaygılar taşıdığımızı hatırlıyorum.

Konspirasyon gereği çok sınırlı bir çevrenin bildiği bir evde saklanıyorduk. İşte bu yüzden onu ancak Smolni'de görebildim. 25 Ekim (7 Kasım) gününü özellikle açık seçik olarak hatırlıyorum. O gün devrim tamamlanmıştı. Toprak, savaşın sona erdirilmesi ve sosyalist cumhuriyetin kuruluş kararları okunmuştu. Bunların hepsi beklenmedik bir süratle gelişti. Herkese iş iş bir sevinç, bir heyecan hakimdi. Öyle ki, olanlar bir masal gibi geliyordu insana, gerçek miydi, değil miydi?

Krasnov'un yaptığı konuşmadan sonra toplulukta nasıl bir dalgalanma olduğu gözlerimin önünde. Smolni'ye vardığımda yoldaş Rosmiroviç askeri durumdan anlayan tek bir adamımız olduğunu söylemişti. Kastettiği kişinin (yoldaş Rosmiroviç'in kocası) o sıralar savaş komiseri olan Krilenko olduğunu düşünmüştüm. Ama o, "hayır" dedi, "askeri durumdan yalnızca Vladimir İlyiç biraz anlıyor". "Nasıl olur?" diye şaşırıldım, "o bu işlerle hiç ilgilenmedi ki!". Sonra Vladimir İlyiç'in çalışma odasına gittim. Ortaya bir sürü harita yayılmıştı. İlyiç'in her yanı haritalarla çevriyordu. Özellikle yüzündeki ifadeye dikkat ettim. Orada beti benzi atmış oturuyordu, haritalara dalmıştı, hem de nasıl bir dalış. Endişeye kapıldım, tüm bu askeri sorunlarla nasıl başa çıkacak diye düşündüm. Ona birşey olur diye çok korktum, çok bitkin gözüküyordu.

Ekim ayından, yalnızca Vladimir İlyiç'in askeri haritalar üzerinde oturup çalışmasını ve korkunç derecede bitkin olmasını aktarmakla yetineceğim.

(A.İ.Ulyanova —Yelizarova'nın anıları burada bitiyor. Önümüzdeki sayılarda Lenin'i diğer kardeşlerinin anılarından anlatmayı sürdüreceğiz.)